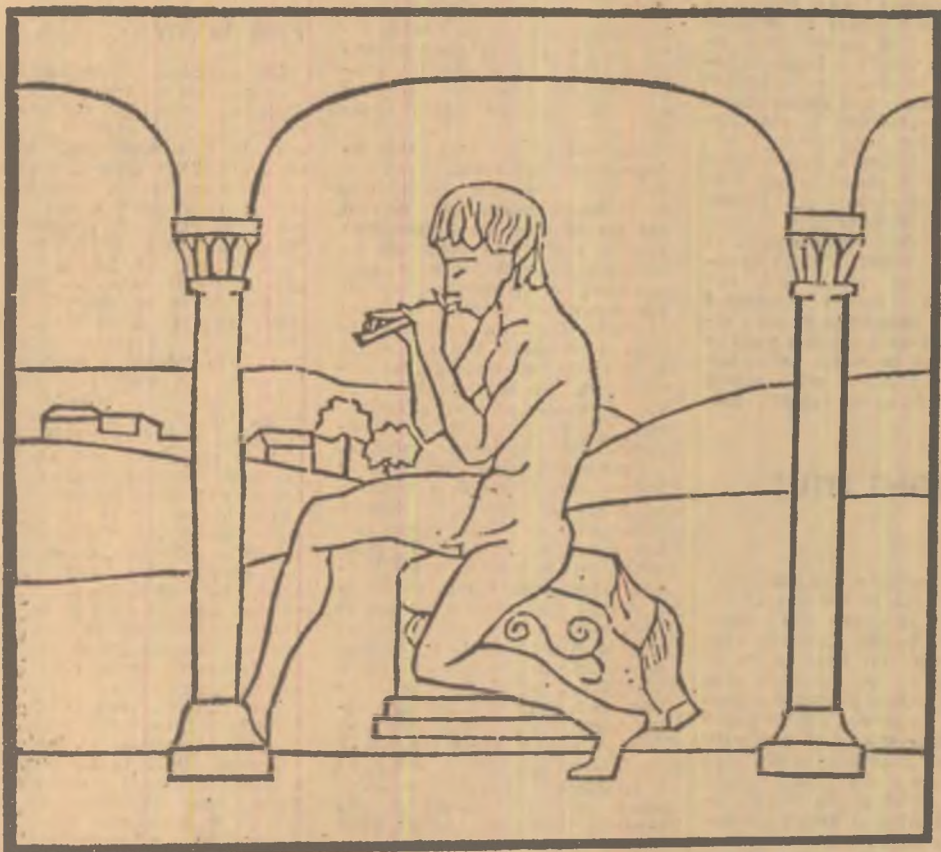

Anul XIV
Nr. 9 (461)
Sâmbătă
27 februarie
1971
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ARISTIDE MAILLOL : CINTĂREȚ (ilustrație la „Ecloga” lui Virgiliu)

IN ACEST NUMĂR :

Cartea de proză de Ov. S. Cromeșnicu
Clasicitatea folclorului de Nicolae Balotă
Teatru: Ion Caramitru de Marin Sorescu
Carnet italian de Constantin Toiu
Proză de Cesare Pavese

H. MATISSE : LEBĂDA

Utopie modernă

Un cunoscut economist american, domnul Galbraith, propune lumii capitaliste dezvoltate un ritm mai lent de creștere economică, pornind de la ideea că principiul societăților de consum este un principiu artificial care împiedică pe om să se bucure cu adevărat de bogăția vieții. Sfântul Petru, la poarta raiului, căia nu l-ar mai întreba pe om ce faptă bună sau pe cine a făcut fericit pe pământ, ci numai ce a făcut pentru a spori produsul național brut. Sporirea consumului nu constituie

Comică mi se pare mie mai degrabă viziunea acestui gânditor idealist asupra lumii sale, imaginând o asemenea utopie. Comică, dacă n-ar fi, în felul ei, sublimă. Fiindcă niciodată omul nu și-a îmbunătățit condiția prin renunțarea voluntară la ceva, prin virtute, ci prin epuizarea unei experiențe, chiar dacă cu rezultate previzibile tragice. Numai asta îl convinge, sau mai exact numai asta l-ar trezi, în cazul de față, din beția posesiunii. Teul în această lume, zice gânditorul, nu este consumul, ci folosirea vieții, bucuria vieții. Ei, bucuria asta a vieții este să ai un Cadillac, sau chiar o Dacia 1300, fiindcă, atâta timp cât nu definim exact și concret în ce poate consta această bucurie a vieții, dorințele noastre se vor mula pe ceea ce există și ne vom face din îndeplinirea lor un tel, chiar dacă asta se va solda cu un adânc dezechilibru dintre muncă și satisfacție, cu alte cuvinte chiar dacă vom descoperi că satisfacțiile nu izvorăsc din tot mai multă muncă, pentru a consuma tot mai mult. Da, vom răspunde, așa este, dar ce să facem? Nu simțim înțelepți, nu putem, de pildă, noi, care constituim colectivul unei uzine, sau unui minister, să ne stringem trimestrial sau anual și să constatăm cu satisfacție că nu ne-am dezvoltat deloc, că ritmul de creștere al producției a rămas neschimbat, că numărul funcționarilor a rămas același, promovările au fost cu totul negliabile, sporirile de salarii nu s-au produs, iar valorile uzinei noastre n-au contribuit cu nimic la sporirea valorilor naționale. Dimpotrivă, pornind de la ideea că nu vom deveni niciodată liberi și fericiți pînă nu ne vom elibera complet de obsesia nevoilor materiale, care dacă prezintă și forme aberante, în sensul că unii dintre noi, scăpați de această obsesie, nu mai știu ce să facă și joacă fotbal cu pui fripți, nu înseamnă că toți oamenii s-au și eliberat de această obsesie și că omenirea are destule paturi de spital, destule medicamente, îngrijire medicală gratuită, pînă gratuită, cărțile și în general bunurile spirituale gratuite. Da, această lume în care o parte a societății se zbate încă în lipsuri și griji, în timp ce alta vrea să îngroape automobilul cu ipocrite cîntec de funebre, în timp ce în altă parte a lumii o mamă își pierde copilul fiindcă n-are cu ce să-l transporte pînă la spitalul cel mai apropiat, este clar că nu e o lume bine întocmită. Și în această privință, chiar dacă nu este eficientă, gândirea idealistă a economistului american prin apelul ei indirect la decență, la lupta pentru întoarcerea la sursa primordiale a vieții, este măcar frumoasă, mai ales că aspectul ei de utopie nu-l împiedică să constate lucid că majoritatea roadelor creșterii economice a țării lor capitaliste, a luat drumul bogatului și că o redistribuire rațională a bunurilor se impune. Ar fi, zicem noi, o soluție revoluționară și singura urgentă.

In fiecare săptămână
marin preda
răspunde la o întrebare

o garanție a fericirii maxime, pentru simplul motiv că omul nu consumă din necesitate, ci fiindcă e împins de o publicitate aiuritoare. Lucrurile n-ar fi atât de complicate dacă s-ar limita numai la atât, fiindcă ar fi suficient să suprîmăm excesul de publicitate, dar consumul reprezintă pentru imensa majoritate a oamenilor măsura realizării, cu cât cineva posedă și consumă mai multe produse, cu atât mai mult e cineva. Firește, sînt excluși din această categorie oamenii săraci. Asta îmi amintește de un mic șef de la noi dintr-un județ, care la o petrecere organizată de el cu mijloacele puse la dispoziție de cei în subordine, adică ale statului, după ce s-a ghiftuit bine, ca să arate el cit e de grozav, a început să joace fotbal cu pui fripți. Bineînțeles că a fost dat afară, dar asta pentru că a găsit el un mod prea original de manifestare a satisfacției consumului, alții însă o fac pe tăcute cunoscînd în secret tot ceea ce posedă ceilalți.

Asta e de cînd lumea! Se vede că acest economist american, cu ideile lui, trăiește într-o lume a cărei vechime nici n-are bine cîteva sute de ani! Fiindcă ce vrea el? O schimbare de optică în psihologia omului de așa manieră încît, de pildă, un automobil Cadillac să devină comic! Cu alte cuvinte să rîzi de el cum ai rîde dacă cineva și-ar propune să te ducă la serviciu sau să teși duminica la Băneasa, cu nevasta sau iubita, într-o cotăg trasă de un măgar. Și nu fiindcă acest Cadillac ar fi demodat, ci așa, pur și simplu, că am descoperi noi ce stupid e să fii aservit dorinței de a-l posedea. Stupid ar fi într-o primă fază, comic în cele din urmă, prin amintirea a ceea ce idolul fusese odinioară în ochii noștri.

Marin PREDĂ

Lecturi din Sadoveanu

Analizînd, acum aproape un an, în această revistă **Locul unde nu s-a întimplat nimic**, spuneam despre Lai Cantacuzin că joacă în lăuntrul ficțiunii rolul autorului, fiindcă îl imită în auzuința de a scrie o geografie morală a locului. Și, totodată, că se amestecă în destigul personajelor, influențîndu-l hotărîtor. Prințul trăiește printre oamenii țirgului deosebindu-se de ei; este un „străin”, cum s-a și spus, dar nu fiindcă întîrzie să se adapteze locului, ci fiindcă autorul l-a hărăzit un alt rost, tainic. Acest rost ne lasă să-i presimțim întîmplările de vinătoare de la începutul romanului; îl putem descripta mai exact examinînd raporturile prințului cu celelalte personaje și, mai ales, cu Daria Mazu.

Știm că Lai Cantacuzin e acela care are ideea de a da Dariei o educație aleasă, de a o scoate din mlaștină, după propria expresie. Îi schimbă așadar condiția. Într-un fel, tot ce va urma, viața fetei și sfîrșitul ei, decurge de aici. Prințul apare în momentele cruciale ale destinului Dariei, retrăgîndu-se apoi într-un plan secund al cărții. El intrupează de fapt destinul Dariei: o „formează”, modificîndu-i condiția, și o omoară, abandonînd-o catastrofelor ei sufletești.

Doa scene trebuie să reamintim cititorului: Cea dintîi formează cuprinsul capitolului al cincilea în care Daria, în pragul căsătoriei și silite cu maiorul Ortac, merge la priină spre a-i implora sprijinul. Daria îl iubește, de fapt, pe Cantacuzin și așteaptă un cuvînt din parte-l. Scena e de o mare finețe psihologică și de o subtilă ambiguitate: este, în definitiv, altceva decît o conversație banală dintre o tinără frumoasă și un bărbat trecut de maturitate, ea, iubindu-l și neîndrăzînd să impingă lucrurile pînă la a i se mărturisii, el, temîndu-se de complicații, din lașitate și din egoism; este anume înlînirea dintre Daria și cel care îl simbolizează destinul. Scena trebuie citită în funcție de această dublă apartenență, la un plan al realului și la unul de semnificații mai profunde. Lai Cantacuzin este Diavolul sau Dumnezeu, iar Daria i se hotărăște soarta. Fata știe cu cine vorbește și un curent de fatalitate străbate continuu în dialogul celor doi:

— Aștept, domnișoară, o îndemnă domnul Lai zîmbind.
— Te rog să mă lertî, reluă Daria tulburată. Voiam să spun că am fost o copilă fără mamă; nașa mea, cucoana Daria Prăjescu, a murit prea devreme și nu mi-a lăsat decît acest nume, predestinat să nu acceptez diminue și mîngiere. Salvatoarea mea a fost Aglae; ea mi-a fost prietenă și mamă. Dar explicațiile acestea poate nu te interesează.

— Duce-te acasă, zise domnul Lai, cu bunăvoință. Aș dori numai să-mi explici, dacă socoți necesar, de ce contribuția mea, foarte modestă, nu se bucură din partea duminale de apreciere.

— N-ai putea să-ți explic bine de ce, domnule Cantacuzin.

— Chiar dacă ai să știi?

Fata tăcu o clipă.

— Se pare, începu ea din nou, că, în raporturi ca ale noastre, unul din parteneri are interes, urmărește ceva.

Cantacuzin zîmbi amabil:

— Găsești, domnișoară Mazu, că n-am fost dezinteresat?

— Nu știu. Observația mi se poate aplica și mie. În aceste momente e nevoie să încerc a mă lămuri eu însumi. Aș fi vrut să mă ajuti dumneata!

Refuzul prințului de a „înțelege” precipită biografia Dariei, încît plecarea ei cam întempestivă nu ne mai lasă nici o îndoială că ireparabilul se va produce.

„Ca și cum totul s-ar fi isprăvit brusc, fata își aruncă pe ea mantaua, luă cortelul și adresă lui Cantacuzin un salut fără cuvinte, numai cu fruntea, apăsîndu-și totodată pleoapele!”

A doua scenă o aflăm în ultimul capitol. Daria s-a lămurit în privința lașității masculine a lui Mărcuș (cuceritor vulgar, incapabil să pătrundă sensul aspirațiilor de evadare ale femeii) și s-a retras, pentru cîteva clipe, în singurătatea teraselor, unde abia dară răzbate un murmur infundat din agitația petrecerii de dincolo:

„Un glas prietenesc, ca o amintire plăcută, o făcu să tresară.

— Ești singură aici, acum? Doamnă? Desigur, nu m-aștepti pe mine.

Ea se desfăcu de stîlp, scuturîndu-și frun-

tea. Avea o voce slabă, ca de departe, dintr-o lume a ei:

— Dumneata ești, prințule? Totuși, să știți că te așteptam.”

Evident, Daria nu vorbește așa din politete: este într-o cumpănă a vieții și prințul trebuie în chip necesar să-și facă apariția. Nu l-a mai văzut de mult, de la cealaltă înlînire. Acum însă îl așteaptă ca pe un mesager al destinului ce este. Scena este, din nou, ambiguă și trebuie citită într-un registru dublu de semnificații. Mărturisindu-și iubirea, Daria smulge lui Cantacuzin o mărturisire asemănătoare. Însă potrivirea aparentă de acum este de fapt o întîrziere și un contrapunt tragic, iar efectul ei, exact instrumentul teribil al destinului ei, invers decît o înlînșire a sufletului Dariei:

— Vrei să spui că mă iubești, domnule Cantacuzin?

— Asta o știi de multă vreme.

— Și vrei să spui că acum se pot găsi acomodarîri pentru situația noastră?

Prințul zîmbi. Nu găsi neaștră un răspuns.

— Vai, prietino, urmă doamna Ortac, deodată înveselită, atunci tot ceea ce am clădit eu în jurul profesorului meu, pe vorbele lui, toată acea noblete a vieții adevărate care care aspira exemplarele rare ale umanității, au fost povesti pentru simplitatea mea?

— Nu, n-au fost povești. Sînt principii sacre. Noi însă sîntem oameni.”

Iată ademenirea: prințul este ispititorul, ale căruia cuvinte strecoară otrava în inima Dariei, măcinînd ultimele resurse morale:

— Nu înțeleg bine, oftă doamna Ortac, descurajată. Își înaltă un deget lîngă timpă. Auzi?

Sunau iar zborurile înălțîmii.

Domnul Lai voi să fie atent, însă zborul trece.

— Bine, hotărî doamna Ortac. Să fie așa. Dar poate să nu mă supun.

— Ce vrei să faci?

— Ce fac rațele sălbatiche. Nu căuta să înțelegi nuaidecît această prostie. Fii numai încredințat că nu te-am iubit decît pe dumneata.

— Atunci putem pecetlui un tratat de înțelegere.

— Putem.”

Prințul este ultimul om pe care-l vede Daria înainte de a se azzviri în lac, împreună cu nebulul ei frate Emil. Pactul la care se referă aceste cuvinte este pactul cu Destinul. Daria se încredințează prințului, dar nu ca o iubită bărbatului pe care-l iubește (deși a dezamăgit-o), ci ca cineva care-și vinde sufletul. Ea a înțeles rostul superior al lui Cantacuzin în viața ei, ca și refuzul lui de demult, care a făcut din ea doamna Ortac; fusese o cursă. Tot ce s-a întimplat sub influența oculte a prințului a fost merit s-o distrugă: iar ridicarea ei din mocirlă și înconștiență a fost începutul unei ruperii mai adînc și mai însușurabile. Întrînzîndu-și mărturisesc iubirea, Cantacuzin a făcut cu neputință salvarea Dariei, căci, acum, iubirea însăși apare fetei ca o abdicare de la nobletea morală, ca o „acomodare” înșoșitoare. Prin intervenția lui Lai, Daria își pierde încrederea în sine, viața înfățișîndu-i-se deodată în imensa ei desertațiune și murdărie. Prințul joacă rolul înțînătorului diabolic: el deschide Dariei înțînțarea asupra lumii ca s-o poată distruge. Cînd sinuciderea Dariei este ca și înfăptuită, căci ademenirea a prins, Lai se retrage („Prințul se retrage, cu inima zvîcnind de o fericire nouă Bînta lui Inimă, care de mult așteaptă acest moment!”). Ambiguitatea se va menține pînă la sfîrșit: Lai Cantacuzin e om și diavol. Îndrăgostit candid de Daria și povești pentru simplitatea mea?

cronica pietonului

Există în București un punct sau un unghi ocrotit încă de binefacerile etajate adărate, făcîndu-se sau doar „în studiu” — ale urbanisticii moderne.

Păstrînd ceea ce era orgolios, bine ridicat și alcătuit, curios dar frumos din pitorescul de altădată, casele au ruginit cu demnitate, înfeleciune și frumusețe, ofînd parcă prelung din mușchi și ferestre pe acest umăr de oraș vechi însemnat cu numiri pe potrivă: strada Povernei, Clopotarii Vechi „colț cu” Grișore Alazanărescu...

Thmît, nițel duminical, ocrotit de învățuri aproape dutoase colțul acesta, a citras și găzduit pași și zăboviri artisticești, eroieli, dacă nu chiar fătășiri întregi de protecție literar-glo-

ința pe aici, pe strada Povernei o bodegă ispitind cu firma: „Tre ori trei fac nouă, bei pînă plouă”, unde se adunau și în vîlmășeau replici adversare sau dutoase mai „mirene”, și mai puțin circulate decît cele din cafenelele olimpice-artistice ale timpului.

Înnoind tradiția și împăcînd numirile vecine există — sumar acum pe Clopotarii Vechi bodegă „Povernei” care, — dacă tai străzile prin curtea revistei de tira „Vinătorul și pescarul”, — este legată aproape ombilical de Editură.

Iar bodegă „Povernei” gospodărită de nea Jerca se pare a fost și este martora „emoțiilor prime” ale volumelor-senale, ale exemplarelor de autor și ale primelor dedicații asterneute cu trufe sau cu sifală jucată ori nu.

Și bineînțeles aici s-au ridicat paharele și urările pentru suc-

„Negru mută și cîștigă”

ces „librărie, public și critică”, sincere, fie zise, și, des, strepezite. Recent mine de gospodărie și ochiul artist, de cunosător al lui nea Jerca a organizat aici o mică, aleasă și prestigioasă expoziție grafică. Expon cuceritor de neierarhizat și neorganizat: Apostu, Ilescu-Călinescu, Mircea Ștefănescu, Pîlăuță, Ion Gheorghiu, Octav Andrei, Nică Petre, Bîjan și — cum se spune — și alții. Cele mai multe în tuș negru sau cărbune.

Și privite mult și repetat prin rubinul paharului de vin — sau de Corcovă, aflat bun doar aici, înțite tabourilor se detașează, undulesc încetșor, se mișcă, încit pînă la urmă, înțeleși și ești de acord cu spusa „încinsă” — împrumutată din problemele de sah a unui apăsător al desenului în tuș și cărbune: — Negrul mută și cîștigă

CANDID

Nicolae MANOLESCU

cartea de proză

V. Voiculescu: „Zahei Orbul”

Aproape tot ce a scris în ultimii ani ai vieții, poetul V. Voiculescu și se publică postum astăzi, nu încetează să ne uimească. La țirziile vâpâi neașteptate, care au venit să încoroneze însemnata sa operă literară, s-au adăugat povestirile, chemate a ne revela un prozator de o rară forță transfiguratoare, în stare a dăru dimensiuni mitice realităților evocate. Iată-l acum cu „Zahei Orbul”, vedându-și talentul, nu mai puțin surprinzător de romancier. Parcurgem, citind aceste pagini, o narațiune densă care ar putea fi socotită o lungă năvelă, dacă n-ar face să trăiască o varietate de medii sociale admirabil descrise și n-ar implica o sinuoasă și dramatică evoluție morală.

Zahei, o năvelă de om, înzestrat cu o forță herculeană, pescar și hamal la Brașov, îl așteaptă vederea după un chef, din cauza că băutura consumată conține spirte metlice. Orbul, ajuns un senzational caz clinic, e la început cuprins de o furie sălbatică, alungă pe oricine din preajma lui, are o singură dorință, să părăsească spitalul cât mai repede, să-l găsească pe circimularul care l-a nenorocit și să-l gătească. Soarta îi rezervă însă alte încercări; încape pe mina lui „Panteră”, omul cu pielea bălțată, monopolizatorul până atunci al interesului medicilor. Acesta îl amăgește, făgăduindu-i că îl va duce la un schit, unde își va recăpăta vederea, îi ajută să fugă din spital, dar pentru a-l destina unei cariere de cerșetor. Zahei nu corespunde așteptărilor, e folosit datorită

puterii sale formidabile să învîrtă un scrincioab la iarmaroc; după aceasta, pe moșia boierului Lagradora, roata care alimenta cu apă grădina de zarzavat. De câte ori pare că orbul își găsește un rost, o fatalitate crincenă se învârtă să-l lovească din nou. Acuzat de o crimă pe care nu o făcuse, e azvîrlit în ocnă; aici, romanul, reconstituind moravurile deținătorilor, ravagiile sodomiei, societatea monstruoasă și tragică alcătuită pe baza ei, atinge o teribilă cruzime realistă, neînfrântă decât în halucinantul „Journal du voleur” al lui Jean Genet. Paralel cu „nărtirajul pe care îl trăiește eroul, în el crește și o extraordinară țărnie lăuntrică. Orbul își ascute toate celelalte simțuri, își transformă cu o indigență fără pereche pielea în retină, reface treptat, mental, lumea din afară. O răsturnare imprevizibilă intervine însă iarăși; eliberat, pleacă la schitul mult visat, ca să-l găsească distrus de bombardamentele ultimului război; nu se petrece nici o minune; dimpotrivă, orbul se reîntoarce în orașul său natal, se apucă din nou să bea și să se freventze lumea interlopă. Ceva din lumina interioară, cîștigată cu atîta trudă, nu s-a stins totuși complet în el, chiar atunci cînd basamacul ajunge să-i întunece din nou mintile.

Zahei descoperă un popă care se pocăise la bătrînețe, după ce haiducii o viață întreagă și dambău la paralizase picioarele. Cei doi inchiupie perechea biblică: orbul și ologul. Zahei îl poartă pe popă

în cîrcă la o biserică părăsită, în altarul căreia ultimul ascunsese pe vremuri un armăsar furat, spurcînd sfîntul lăcaș.

Romanul se sfîrșește cu o imagine de un realism atroce; preotul moare și Zahei îl așează călare pe scheletul calului, lăsîndu-l să aștepte „într-o metanie năruită, trîmbița judecării de apoi”.

Arta lui Vasile Voiculescu e de a împinge foarte discret observația profundă, socială și psihologică, spre o margine alegorică. Preocupările spiritualiste ale scriitorului transpar fără a silui verosimilitatea situațiilor cotidiene. Orbirea e o pedeapsă dar și un dar care, alungînd imaginea iluzorie a lumii și deschizînd alt ochi mai adînc, sufletește, îl poate face pe om să găsească drumul mîntuirii. Pînă a-și pierde vîzul, Zahei nu era decît o forță bezmetică și aul. Abia spiritul, prelucrînd o experiență cruntă umană, vine să-i dea un sens și eroul crește pe măsură ce romanul înaintează, pînă a deveni un simbol moral. Dimpotrivă, restul personajelor, „Panteră”, Calopi, oncașul Boeru, Serbotă, solomonarul, Maghereanu, nebuna Brîndușa, popa Fulga, își păstrează în contrast o deosebită pregnanță fizică.

Ca în alte scrieri ale lui Voiculescu rămînem „la pragul minunii”, asistăm la un miracol necesar și omenește, cu atît mai dramatic și mai tulburător.

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

SONET de LEONID DIMOV

În memoria lui
Miron Radu Paraschivescu

Se lasă ceață roz peste oboruri
Cu neagră margine. De cer aproape,
S-au spintecat în șis, învinși de doruri,
Galanții fanți din caleidoscoape.

Noi vom mai sta, zgîlți, printre decoruri,
Ba chiar vom auzi cum vor să scape
De noi, tot mai ades cuprinși de zoruri
Ai noștri pași, pe uliți, spre agape.

Tu iartă-ne că ne mai ducem încă
În minte zilele și ne-am adus amînte,
Lovind țigăi cu lingura fierbinte.

Cum, prefăcîndu-se că dorm, mîncînd,
Irozii, barzii cei nălingi ori orbii
Au ascultat în țig povestea vorbii.

Desen de CHAGALL

UMANITĂȚI

Clasicitatea folclorului

Ar fi interesant o discuție privitoare la valențele clasice ale artei populare. Ideea, extrem de fecundă, a folclorului ca purtător al unor valori clasice, ca substitut de clasicitate, o găsim exprimată în lucrarea recent apărută a profesorului Alex. Dima, *Arta populară și relațiile ei* — pe marginea căreia vom nota cîteva reflexii.

Daș, iată teza: „Folclorul a constituit... tradiția perpetuă a literaturii române înlocuind lipsa unei epoci clasice la care alte literaturi ca, de pildă, cele occidentale, s-au raportat mereu”. Profesorul Alex. Dima probează afirmația sa prin determinarea punctelor de contact dintre literatura cultă și sursa ei permanentă, populară. De la Dosoftei și Neculce, prin *Țiganiada* lui Budai-Deleanu, apoi prin opera pașoptiștilor, a scriitorilor Junimii, Sămănătorului, pînă la Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Ion Pillat și la scriitorii contemporani, poate fi urmărită prezența unui filon folcloric — uneori subiectiv, alteori manifest — mereu fecund, alcătuit o sursă și, oarecum, un plan de referință clasic. Pe ce se întemeiază această „clasicitate” a folclorului nostru? Înainte de toate, pe acea trăsătură esențială a artei populare, pe care prof. Alex. Dima o pune în lumină, în *Conceptul de artă populară*, studiu-cheie, teoretic, al volumului amintit, și anume: propensiunea spre creația continuă.

După ce, într-o primă parte a studiului său, autorul *Conceptului de artă populară* procedase la o „ceretare științifică fundamentală”, explorînd fenomenele artistice populare în vederea determinării conceptului de „artă populară” în raport cu „arta cultă”, cu cea „primară”, cu arta copiilor sau cu cea a unor cazuri de patologii mintale, după ce face o descriere fenomenologică a artei populare privită în contextul mai larg al manifestărilor vieții sociale, el trece la analiza procesului creației artistice populare. Nu putem înțelege mecanismul acestui proces decît considerînd arta populară ca „reprezentînd spiritualitatea colectivă ce se manifestă prin individualitate”. În acest caz de convergență a factorilor colectivi și individuali, procesul creației populare dobîndește un caracter deschis, în opoziție cu creația cultă ce se închide, odată fazele ei parcurse, cu opera pe deplin constituită. Ne putem întreba dacă între o asemenea creație deschisă și între opera clasică, pe care ne-o reprezentăm, prin excelență închisă asupra sa însăși se poate stabili un raport de identitate. Într-unul din capitolele cele mai importante ale lucrării sale, analizînd procesul circulației operelor ca element definitoriu al conceptului de artă populară, prof. Alex. Dima dovedește integrarea chiar în procesul creator al circulației operelor ce aparțin artei populare. „S-ar putea spune, utilizînd termenul al filozofiei carteziene, că ne aflăm în fața unei „creații continue” ce se împlinește în fiecare moment al vieții opere spre deosebire de arta cultă, care ne oferă exemplul unei creații încheiate odată pentru totdeauna”. Dar se poate demonstra că, după cum arta populară se re-crează continuu printr-o circulație a motivelor, structurilor, modalităților, tot astfel virtutea esențială a clasicismului rezidă într-o perenitate a structurilor sale.

De altfel, rolul „clasic” jucat de folclor, substituirea prin folclor a lipsei clasicismului se poate argumenta prin alte caractere ale creației populare studiate de prof. Dima. Astfel, *universalitatea* unei părți din tematica folclorului, ca și revelarea unor *permanențe umane* depotrivă în producțiile clasice și în cele populare le apropie. În cele din urmă, un fond comun de idei și sentimente general-umane poate fi oferit tot atât de bine de un tezaur al „zăcămintelor folclorice” — ca și de un corp al capodoperelor clasice.

Desigur, analizele, descrierile, argumentările din această remarcabilă carte închinată problemelor artei populare — autorul ei îmbinînd riguroasă științifică cu profunzimea formulărilor critic-eseistice — nu se poate reduce la această unică teză, deosebit de incitantă, a clasicității folclorului. Indicat în capitolul referitor la specificul național al literaturii române, ea este o idee subiectivă în cercetarea „zăcămintelor folclorice în poezia noastră dintre cele două războaie mondiale”, ca și alte studii din *Arta populară și relațiile ei*. Remarcăm excepționala modernitate a perspectivelor deschise prin aceste cercetări, îndreptate într-o perioadă în care am ajuns să reconsiderăm toate relațiile noastre cu trecutul literaturii, cu temelurile ei. Și în care un nou apel al clasicismului construcției ar putea să-și găsească sursele în recunoașterea artei populare sub aspecte inedite. În acest sens studii profesorului Alex. Dima ne oferă un prețios îndreptar.

Nicolae BALOTĂ

Numai adevăr

Dorina Rădulescu. De cînd o cunoștii? Dar atunci cînd este vorba de ani, vorbind despre cineva din sexul gigea, nu știi cum, dar, firesc, dintr-o galanterie pe care o ai mai cu seamă pentru prieteni, lași ca ei să fie intuiți, să treacă pe lingă ei o pașă de gazelă.

Atunci însă cînd mărturisești prietenia care te leagă, tocmai, această durată îl consacra perenitatea.

Da. Cu Dorina Rădulescu sînt prieten — nu e așa? Prieten prin transfer.

Încă prin anul 1923, copilăndu fiind, m-a dus în casa lor Ilarie Voronca, la înfîlîrile de poezii și scrieri care se adunau din cînd în cînd spre a discuta, comenta fenomenul literar și artistic contemporan.

Mărilor, amfitriona și mama Dorinei, prezida cu privirile ei luminoase, cu zîmbetul ei nu mai puțin luminos, faconda participanților. Dorina cu fratele ei Lică, gemenii și cu cele două surori, erau încă tînci, iar dimensiunea încăperii era de două cămăruțe și un antreu. De multe ori cînd soseam, copiii se culcase.

Animatorul acestui superb cenăcu era B. Fundoianu, acest admirabil prieten, poet și intelectual, de o prospețime de pașje și cozer neobosit care nu spune decît lucruri definitive.

Veneau: Ilarie Voronca, Victor Brauner, Claude Sernet, F. Brunea-Fox, Ion Călugăru, I. Ross. Mai mulți nici nu ar fi încăpuți, pe canapeaua și cele două scaune existente în casa din primele de la începutul străzii Labirint pe lingă care mai trec din cînd în cînd nostalgic și astăzi.

Fundoianu aducea pentru mine mai ales, dar și pentru toți ceilalți, o lume miraculoasă, corifeii celei mai noi gânduri și literaturii românești, franceze, pe care le cunoștea primul și cel mai bine informat dintre noi. Arghezi și Bacovia, Baudelaire, Proust, Gide, Charles Peguy, Frații Gourmont, Rimbaud...

Au trecut ani. Fundoianu, Voronca, Brauner, Claude Sernet, plecaseră pe alte meleaguri. Cei rămași ne-am mai risipit. Cu Dorina rămăsesem prieteni. Crescuse și nu numai atât. Își punea probleme, o cutreierau contemporaneitățile sociale. Și într-o zi — eram secretar de redacție al revistei progresiste „Cuvîntul Liber”, mi-a adus surprînd, așa cum o știu și astăzi, un manuscris. L-am publicat. Nu fiindcă o cunoșteam ci fiindcă era bine scris, spunea lucruri mature, interesante. Pătrunsesse în generația noastră de militanți antifasciști cu drepturi depline. A continuat să scrie. Rar, poate. O împiedicau avaturile ce surveneau. Slujba de funcționară la un mare magazin, a cărui fizionomie a conturat-o în scurtele dar incisivele ei reportaje. Bărbătească ei existență de mai mulți ani în prima țară a revoluției socialiste, partizană, ziaristă la un jurnal pentru diviziile românești care luptau alături de armatele sovietice, — perioadă pe care a descris-o în prima ei carte „Vîrtej”, apărută nu de multă vreme. O carte de notație, de notație sacadată, de spontană revelație, de o sinceră inspirație. Și sinceritatea, care este intrinseca substanță a valorilor, este atribuția temperamentală a Dorinei Rădulescu, al cărei ochi artistic are un puternic focar, cu reflexe fierbinți în tot ce scrie.

Așa cum se poate vedea și recenta ei carte „Adevăr și Fantezie”. Portretizări, cum declară ea înseși, dar portretizări în aqua-forte și acvarelă în același timp. Fie că ne descrie locurile multiplelor ei călătorii, fie reportajele din cartierul ei, de destioevskiană estompere, sensibile, cu tușuri de umană comprehensiune. Fie atunci cînd trebuie să vorbească de cartea sau pictura care l-a plăcut, de un prieten sau de eroii timpului nostru ca „Che” Guevara, fie de ebluisanta construcție a României Socialiste, fie despre viața sordidă de cîndva.

Scrieri publicate în decursul anilor, pe etape, dar de o unitate care-i dă întregul mandat de scriitoare a zilelor noastre.

Și bine a făcut că le-a strîns într-o carte. Lucrările care rămîn risipite în timp, nu știu de ce mi se par „orfane”.

Ca în mărturisirea cu care-și deschide volumul, o ars-poetică, din poemul „Tîncerețe”:
Sufletul cumințește-l
adună aici pe bancă
sub constelații albastre,
magnete ce atrag
știința în văzduhuri și
sufletul pribeg.

Ștefan ROLL

NORA IUGA

Orașul tău, Leonora

Decolorat e orașul tau,
Leonora...
Cețuri albe
serbările tale
în giulgi le îmbracă
cu inocență hrînite
pajuri uriașe-mpietresc
după gratii;
curg din havuzuri
pe străzi arteziene tîcერი...
Fluturii tăi,
Leonora,
înaripații corsari
însușiți în colții de fildeș
paralizează vechi răstigniri.

Înfirm e orașul tău,
Leonora
în fiecare palat
e un pat părăsit
și-n oglinzi
un cocoșat, se dezbracă
fredonînd un marș nupțial;
pe alei se caută
triste costume
scufia fără cap
și clopoței
și bluza fără sînii...

Pășări mari
în păduri de hașiș
se îngroapă.

Hipnotizat e orașul tău,
Leonora
sunete rotunde plutesc în
acvarii,

lent crinii trec maluri de somn
gri de atîta surdînă...
Pe la porți trece-o umbră
dintr-o lume străină.

Verde

Verdele zid
și lanțul tot verde
și coastele Evei
și casa de bani
cu meleuc coclit
într-un verde zavor
nașterea se ramifică,
iederă ascunzînd
sfînta ruină
a acestui Cuvînt
care peccelluiește
verdele tut.

FLORIN COSTINESCU

Veghe de soare

Există un ritm, există un ram
În singele pe care îl am.

Există un aer, există un zbor
Și-un pămînt peste frunzi
plutitor.

Există o prispă, există o vatră
Și o inimă care nu e de piatră.

Există o datină, există o boare
Pînă la jertfă o veghe de soare.

PICASSO: GUERNICA

DUMITRU STANCU

Vieții

Doamnei mele rug de stela
Pentru secolul stîndard
Și-o cărare de argint
Pentru zilele ce-o ard,
Peste care plouă clipa
Peste care ninge spațiul,
Peste care-mi trîng aripa.
Doamnei mele suflet i-raii,
Peste care curge pârul
Lumii prinse de stâlpi
Peste care trec himere
Peste care morții-s vii,
Peste care noaptea-i ziua
Peste care mă prăvăl,
De din vale peste care
Pășările strigă-n somn.
Doamnei mele rug de stela
Peste care spații sint
Pentru care timpul plînge
Veșnicie pe pămînt.

★
Doamnă, viața dumitale,
Este valul lăra mare
Ce iubește și mă-nclînă,
Întunec din lumină.

Viața dumitale, Doamnă
E pădure fără toamnă.
Ca ce calcă pe caiele
Pe sub care viața mea e.

Pe sub care cucul cîntă,
De din care se întîmplă
De din cale, de din cale
Sufletul e val de mare.

Doamnă, viața dumitale,
Este imnul care moare
Lîngă piatra de mormînt
Unde-i numai vînt și vînt.

Zeul stins

Pesimismul zeul stins
Fără chip, fără făptură;
Pesimismul zeul orb
Cu ochi șii și șerpi în preț
Cu un suflet rece, tandru,
Zeul stins cu ochiul strîmb
Cu dulci flori și veseli lumi
Cu naide și cu bumbi
De himere și nebuni.
Peste a lumii vechi tăciuni
Pesimismul și Ninive,
Apărut precum o stea,
Dispărută în ogive,
Pesimismul mă răstăfă

Pe dulci sîni purtați de muză:
Dacă aș avea o viață
Fără palmi, fără scuze
Diamant să le îngemăn,
Prin potop și fum și tremur

Cîntec

Baluba, zeul hid cu chip de idol,
Cu zîmbetul pleoștit de soare
Cu dinți omblici plini de riduri.
De animale.
Baluba, ba sperietoare pentru vrăbii
Cu singele miorositor,
Cu limba lui de cîine care moare,
Într-un amor behăitor.
Baluba alergînd pe dinții de
închipuira,
Prin lumi hipopotame de vis
Cu mina prins de claustrarea minții,
Cu sufletul închis.

O, voi ruinuri

Lui Cărtova
O, voi ruinuri ruinate
De un vechi blestem,
De boală,
De un bolnav cu ochiul stins
Cu mîntea goală,
Umpleți un vas calcficat.
O, voi ruinuri albe de cerneală.

Teodor MAZILU

vizitatorul

Mai târziu la proces, singurul martor care asistase la înfățișarea celor doi, declara: „A fost ceva neglijabil, o prostie, de fapt și nu mi-am fi atras atenția dacă patru zile mai târziu nu se petrecea ceea ce știu — s-au crezut că știm — cu toții. Era pe la prinz și Profesorul se întorcea acasă. Părea obosit. Tocmai atunci l-a ajuns și El — ființă nedemă, obscură, trăindu-se în urma lui ca o umbră: Goliat.”

În ziua aceea strada era pustie și ei puteau fi urmăriți fără nici o dificultate. Cel din urma Profesorului mergea absent, într-un fel de beție. Îl ducea, și se sforța să-și găsească un echilibru înaintând, luncind în urma lui și descriind prin aer gesturi nefirești cu minile, crezând — într-un moment de maximă concentrare — că are înaintea conturul ideal al telului său. Atunci prinse a alerga. Făcea salturi de animal schilod, lovindu-se de pietre și scinzând, rotindu-se în loc sau sărind într-un picior. După câteva pași se oprea, privea un timp în urmă vrînd parcă să se asigure și alerga din nou în vîrful picioarelor pînă aproape de Profesor. Abia cînd a intrat în curte, cînd s-a întors să închidă la loc poarta și s-o încuie, Profesorul l-a văzut rezemat de stîlp, privind în jos și scurmînd cu vîrful piciorului, în timp ce scotea vorbe nesfîrșite; din cînd în cînd se dezlepea de stîlp și se apropia de Profesor sau făcea pași împrejurul lui și zimbea.

— Crezi că vei găsi în acest oraș ceea ce cauți? — îl întrebă Profesorul cînd înțese pe jumătate din spuselor necunoscutului.

— Nu știu răspune acesta. N-am de unde să știu dacă voi găsi sau nu. Trebuie să încerc, însă.

Tocmai atunci se lovide la picior și începuse a topăi, înfîndu-și-l cu mîna și rotindu-se, în timp ce-și fixase ochii în ochii Profesorului; ochii lui erau perfect rotunzi, și numai clipitul des îi deosebea de doi ochi de peste.

— Am un defect la picior, scînci el, dar nu mă jenezăz întotdeauna.

Și mai târziu, în casă, așezați în cele două fotolii largi, căptușite cu plus ale Profesorului, ei au tăcut un timp lung, fără să se privească și într-un târziu Profesorul făcu:

— Uite, nu mi-ai spus numele.

Celălalt tăcea. Acum era preocupat cu ceea ce înșuși Profesorul îi dăduse de mincare și nu răspunde imediat, ci după un timp lung, fără să-și ridice privirea, ca și cum și-ar fi spus sleși un lucru oarecare, ca și cum nu răspundea unei întrebări puse de un om aflat înaintea lui, ci își spunea, își repeta sieși un anumit cuvînt:

— Goliat.

— Goliat, făcu și Profesorul. Poate fi și asta un nume. Un nume destul de scurt și de simplu. Și privind înfățișarea oaspetelui său adăugă: de altfel să știți că nici un nume de pe pămînt nu exprimă vreă însușire a celui ce îl poartă și e ciudat. Celălalt?

Streinul încă mai minca și întrebă mincînd:

— Celălalt, ce?

— Celălalt nume.

— Goliat.

— Profesorul păru contrariat.

— Goliat Goliat?

— Nu, o singură dată, Goliat.

Ceea ce îi puse pe Profesor într-o oarecare derută. Putea foarte bine să-l întrebe de acte, dar asta nu ar fi însemnat nimic întrucît nu era vorba nici de cîștigat și nici de pierdut încredere într-un om intrat în casă de cîteva clipe. Hotărîse să-l ajute cu atât mai mult cu cît, judecîndu-l după comportarea de pînă acum și mai ales după felul în care vorbea — și totuși — Profesorul înclina să creadă că este vorba de o maladie care îl fixase pentru totdeauna la hotarele copilăriei. De aceea se mulțumi să cîntine din cap în semn aprobativ. În semn că-i de acord cu numele acesta, Goliat, un nume foarte scurt, foarte puțin obișnuit, dar totuși un nume.

— Poți să rămîi peste noapte, adăugă, apoi. Mîine vom vedea ce-i de făcut.

— Ești cumsecade, spuse necunoscutul. Ești destul de cumsecade.

Între timp terminase de mincat și stătea într-o poziție nefirească pe fotoliu. Îmi închipulam că n-o să ne înțelegem, spuse el din nou fără să se uite la Profesor, așa că o să-ți fiu mereu recunoscător.

Profesorul tresări.

— Vorbescî îngrozitor, izbucni el, ridicîndu-se. Am avut o clipă de slăbiciune și te-am invitat înăuntru cu intenția de a te ajuta, dar regret.

Și fremătă. A făcut un pas înspre el și l-a văzut de aproape ochii de o rotunjime impecabilă; nu-l vorbea de pupila, ci de ochiul luat în întregime. Din cauza aceasta pleoapele nu se îngemănau ci rămîneau între ele, ambele capete, un loc gol, un fel de cută de piele care se ridica în sus și în jos la fiecare clipire. Tot din cauza rotunjimii învelisului, globul ochiului dădea impresia că se rotește ori de cite ori omul și-l mișca la stînga sau la dreapta.

— Ți se pare că vorbești îngrozitor, spuse el fără sîfială. De altfel, așa după cum ți-am spus, nici n-o să te necăjească mai mult de trei sau patru zile, pînă se rezolvă. Și dacă vrei, pot nici să nu-ți vorbesc pînă atunci. Dacă asta îți este pe plac, pot să nu scot nici o vorbă.

— Ai dat buzna, se înfurie din nou Profesorul. Chiar dacă fac abstracție la limba-jurul dumitale îngrozitor, și tot sînt îndreptățit să-ți dau brînci.

— N-am dat buzna. Cred că îți dai seama că în situația în care mă aflam, singurul meu scop era să găsesc un sprîjin. Umblasem aproape jumătate de zi pe străzile orașului vostru — un oraș dragut, dacă n-ar fi fabrica de ciment — și, amestecat printre trecători căutam din ochi o figură. Nu puteam să mă agăț de o crîncă, ar fi fost riscant: voi aveți atîrnat de gît păcatul aroganței și m-aș fi putut aștepta la orice. Mă mulțumeam doar să merg printre lume și, pe cît posibil, în sens invers, mereu în sens invers ca să pot privi ochii fiecăruia și, la rîndu-mi, să fiu privit în ochi de cît mai mulți. Aveam nevoie să înținesc o singură privire, nu spre a mi se cîntă nefericirea, ci spre a clii eu acolo dacă pot fi primit. Afla tot. Dar a fost zadărnice. În graba lor, nu numai că mă vedeau, dar erau locuri unde mă înmbrăneau, mă călcau pe picioare sau chiar mă înghionteau, încît la un moment dat m-am trezit împins dintr-o parte și dintr-alta, dus și întors din nou, rotit... Poamea începuse să-mi dea ameteți și, disperat, eram pe punctul de a încerca la copii, cunoscută fiind înclinarea lor spre compasiune. Atunci ai apărut tu.

— Mda — făcu Profesorul cu voce indiferentă. Habar n-am.

— Mă rog.

— Ai destul tupeu, dar am să te ajut, totuși.

Goliat făcu o mișcare din tot trupul și-și trase un picior sub el.

— E altfel, îl auzi Profesorul. Chiar cînd mulțimea mă prinsese din toate părțile și

cînd, înghiontit mai ales în burtă și în piept, simțeam că îmi pierd răsufarea, ochii tăi au lucit înspre mine... Mi-a fost greu să mă salvez din strînsor — și am luptat din răsuputeri, îți dai seama, era vorba de chiar existența mea. Ochii tăi îmi dăduseră speranță: am citit acolo bunăvoința, adică acordul.

Și făcu din nou cîteva mișcări din tot trupul, vrînd parcă să se ridice și renunțînd imediat. Acolo, pe fotoliu, se răsuca schimbînd poziția picioarelor și scoțînd zgomote, icnete scurte.

— Am un picior mai lung, scînci el și își întinde ambele picioare în așa fel încît Profesorul putu să vadă înfiorat laba dreptului rămasă cu un deget sau două în urmă — diferență inegalabilă de altfel, dar care purta în ea esența unui inuman esec. Poate de la naștere, reluă streinul. Chestia-i că am observat deodată, nu demult, pe cînd mergeam și mă gîndeam aiurea. Cred că și ție ți s-a întîmplat să mergi pe stradă și să te gîndești aiurea sau să nu te gîndești la nimic; e simplu. Așa mergeam eu atunci pe stradă, pe o oarecare stradă și am simțit că toată lumea din preajma mea mă suspectează. De unde pînă atunci mersesem de-a valma cu el (ba uneori, la intersecții, mă și ciocneam, ne și loveam ca azi de pîldă), deodată am văzut că se opresc în loc și mă suspectează; unii mai tineri și mai nesocotiți s-au luat chiar din urma mea. M-am și înspăimîntat. Cred că și tu te-ai fi înspăimîntat, este? Cred că oricine s-ar fi înspăimîntat. Ascultă?

— Da, ascult, este interesant, răspunde Profesorul.

— Nu-mi aduc aminte pe unde mă aflam, continuă el. Strada era plină de lume, fel de fel de lume, bărbați și femei, toți cu ochii pe mine. E neplăcut, crede-mă, e cît se poate de neplăcut. E îngrozitor. Am încercat să luțesc pasul, vrînd să cred că nu-i dect o impresie a mea, dar fiecare nor trecător pe care îl depășeam, mă privea uluit și parcă grăbea și el pasul, spre a se convinge. Știi cum era? Se uita la mine, clipa des din ochi apoi, privind în stînga și în dreapta ca să se asigure că nu-i singur, pășea în urma mea. Ba mi s-a părut că pînă și cei înfîlțiți din față se opreau, stăteau în loc pînă ce mă îndepărtam cu un pas de ei apoi se întorceau din drum numai ca să meargă în urma mea. Crezi că exagerez? Era o lume fără ocupație, desigur, și se vede că ardea după senzații, altfel așa fi înfîlțit dezinteresul — ca să nu spun din nou aroganța — de azi. Ce-i drept, prin mulțime am putut

— Sper să-ți placă aici, spuse după un timp. Profesorul, și cînd pronunțase aici, voia să creadă că nu se referă la casa lui, ci la oraș, la tot ce are și ce nu are el, demn de luat în seamă de un strein.

Tot atunci Profesorul a văzut cum o viete mică și împărosată se plimba, se țira pe covorul uriaș pe care se aflau și picioarele lor. Putea fi un vierme sau o omidă pătrunsă cine știe cum, mai ales că în curtea lui se aflau mai mulți pomi, unul din ei crescînd chiar lângă fereastră, dar prezența ei în mijlocul unei încăperi strălucind de curățenie și de lux era atât de nefirească, încît Profesorul a fost îngrozit.

Viermele făcea niște mișcări leușe, într-un fel de tîrît concentric. E greu de presupus dacă și vizitatorul îl vedea. Era destul de mic și, fiind negru, se pierdea vederii ori de cite ori pătrundea pe porțiunile închise ale covorului.

Cîteva clipe Profesorul n-a făcut nici o mișcare. În fața lui, musafirul stătea răsturnat într-o poziție izbitoră în fotoliu, sorbind zgomotos cea dintr-o ceașcă roșie de porțelan, frîgîndu-și limba și buzele și scoțînd sforărituri de usturime și de plăcere. În acest timp vietea de jos înaintea cu greu peste perii covorului. La un moment dat, vrînd să se sprîjine pe coadă și să se răsucescă, ea se răsturnă și i se văzu tot trupul alb dedesubt, fără picioare. Apoi, printr-o încordare, se răsturnă din nou și începuse a tîrî rapid, cînd într-o parte cînd într-alta, dezorientat, ajungînd pînă aproape de picioarele lor și întorcîndu-se din nou spre centrul covorului, apăsînd uşor perii înalți și lăsînd urme întretăiate și multiple.

După un timp, vietea a ajuns pînă la picioarele Profesorului și începuse să se cațere, luncînd și căzînd și încercînd din nou înversunat, sub privirile sale îngrozite. Picioarul îi întepenise și viermele se urca, se țira în sus, lăsînd în urmă o diră albicioasă și umedă. N-a voit și nici n-a putut Profesorul să facă scuturătura cînd viermele a căzut și s-a îndreptat din nou spre centrul covorului, unde începu a se roti, răsturnîndu-se și oferîndu-și privirilor pîntecele său alb și moale și tot atunci Profesorul se ridică de pe scaun; rămase o clipă în picioare, apoi făcu cîteva pași încet, reținut și dezgustat și puse talpa peste el fără să-l simtă din cauza grosimii și elasticității covorului, și apăsă cu un gest de căință și repulsiu, cu toată talpa și toată greutatea trupului său, mișcîndu-se într-o parte și într-alta, spre a-l putea strivi.

E posibil ca pîsla covorului să fi reținut pociitura, nimic nu indica sfîrșitul vieteții și de aceea Profesorul încă apăsa și freca cu piciorul, pînă ce pe covor rămase urma tălpii lui.

În acest timp vizitatorul își termina ultimele înghițituri de ceai și n-a observat nici cînd Profesorul a ieșit și a revenit, nici cînd s-a aplecat și a frecat cu o perie și cu spirit pata de pe covor, nici cînd — cu făclie încă înțeleștă — a deschis ferestrele largi și le-a lăsat așa cît a vrut el.

Au rămas amîndoi înăuntru, privindu-se

mei că pînă să plece el a început ploaia: un nou alb — o nimica — venit cine știe cînd și coborînd pînă la vîrful picioarelor. Știi cum era? Cădea cu zgomote, izbîndu-se de cruci și de monumente, ca o ființă disperată; plinea cu șuierări plăcile de marmură, se zvîrcolea în iarbă apoi sărea în sus, vrînd să zboare, șuierînd prin aer și căzînd din nou la pămînt, tirîndu-se rușinată și sărînd mormintele. Și, sub ploaie, plăcile sticleau ațit de tare încît, așa ascunse în iarbă cum erau, semănau cu niște ochi deschiși către cer și înghețați. N-ai avut ocazia să vezi așa ceva: te poți și îngrozi, depinde de starea în care te afli.

Bestiile n-au apucat să se adapostescă și alergau de colo-colo, la început întărite de ploaie, dar apoi disperate. Atunci s-a întîmplat ceva: așa cum ploaia, am sălta capul și am fluierat. Au tresărit, au prins a se roti, dar eu mă lungisem din nou. Nu-mi păsa de ei, o simțeam curgînd peste tot trupul meu parcă era o ființă care se desfăta. Am sălta din nou capul și am fluierat și se vede că au fost cuprinși de panică: au încercat să se apropie dar s-au oprit, s-au strîns grămadă, ploaia îi plinea și i-am auzit din nou: „să aducem cîinii”. Au plecat într-o goană dezordonată, sărînd de-a dreptul peste morminte, în timp ce eu mă ridicasem și dacă nu m-ar fi chinuit foamea, aș fi izbucnit într-un ris care i-ar fi ajuns din urmă. M-am mulțumit să mă lungesc din nou și ea se năpustea, mă acoperea cu un trup prelung, moale și luncos, mă îmbrățișa și dispărea apoi în iarbă, sfîrșită. Atunci am văzut mă limpede diferența dintre stîngul și dreptul meu. Cum spuneam, nu se observă întotdeauna cînd merg și, după cît mi se pare, nici tu n-ai observat, este? Diferența e atât de mică, încît uneori îmi trece prin cap că ea nici nu există. Atît că mă lovesc cîte o dată, cînd merg.

— Există, într-adevăr o mică diferență, acceptă Profesorul. Trebuie să ai grijă cum mergi.

— Nu. Nu-i asta. Află că uneori pot să și alerg, pot să alerg chiar foarte tare, fără să mă lovesc. Au fost cazuri destul de dese cînd a trebuit să alerg ore în șir pe drumuri pline de bolovani sau de pietre și pe cîmpuri cu grozi și mărcini și nu m-am lovit. Nu-i asta. (Patru zile mai târziu, Profesorul avea să se revolte cu înfiorare nu atît pe el, pe Goliat, — ființă obscură a cărei prezență și-o explicase de la începutul începutului, cît pe ușurînta copilărească, naivă cu care i-a făcut loc în forul său).

Acum, însă, tăceau amîndoi, sînd în fotolii.

— Sper să-ți placă aici, spuse după un timp. Profesorul, și cînd pronunțase aici, voia să creadă că nu se referă la casa lui, ci la oraș, la tot ce are și ce nu are el, demn de luat în seamă de un strein.

Tot atunci Profesorul a văzut cum o viete mică și împărosată se plimba, se țira pe covorul uriaș pe care se aflau și picioarele lor. Putea fi un vierme sau o omidă pătrunsă cine știe cum, mai ales că în curtea lui se aflau mai mulți pomi, unul din ei crescînd chiar lângă fereastră, dar prezența ei în mijlocul unei încăperi strălucind de curățenie și de lux era atât de nefirească, încît Profesorul a fost îngrozit.

Viermele făcea niște mișcări leușe, într-un fel de tîrît concentric. E greu de presupus dacă și vizitatorul îl vedea. Era destul de mic și, fiind negru, se pierdea vederii ori de cite ori pătrundea pe porțiunile închise ale covorului.

Cîteva clipe Profesorul n-a făcut nici o mișcare. În fața lui, musafirul stătea răsturnat într-o poziție izbitoră în fotoliu, sorbind zgomotos cea dintr-o ceașcă roșie de porțelan, frîgîndu-și limba și buzele și scoțînd sforărituri de usturime și de plăcere. În acest timp vietea de jos înaintea cu greu peste perii covorului. La un moment dat, vrînd să se sprîjine pe coadă și să se răsucescă, ea se răsturnă și i se văzu tot trupul alb dedesubt, fără picioare. Apoi, printr-o încordare, se răsturnă din nou și începuse a tîrî rapid, cînd într-o parte cînd într-alta, dezorientat, ajungînd pînă aproape de picioarele lor și întorcîndu-se din nou spre centrul covorului, apăsînd uşor perii înalți și lăsînd urme întretăiate și multiple.

După un timp, vietea a ajuns pînă la picioarele Profesorului și începuse să se cațere, luncînd și căzînd și încercînd din nou înversunat, sub privirile sale îngrozite. Picioarul îi întepenise și viermele se urca, se țira în sus, lăsînd în urmă o diră albicioasă și umedă. N-a voit și nici n-a putut Profesorul să facă scuturătura cînd viermele a căzut și s-a îndreptat din nou spre centrul covorului, unde începu a se roti, răsturnîndu-se și oferîndu-și privirilor pîntecele său alb și moale și tot atunci Profesorul se ridică de pe scaun; rămase o clipă în picioare, apoi făcu cîteva pași încet, reținut și dezgustat și puse talpa peste el fără să-l simtă din cauza grosimii și elasticității covorului, și apăsă cu un gest de căință și repulsiu, cu toată talpa și toată greutatea trupului său, mișcîndu-se într-o parte și într-alta, spre a-l putea strivi.

E posibil ca pîsla covorului să fi reținut pociitura, nimic nu indica sfîrșitul vieteții și de aceea Profesorul încă apăsa și freca cu piciorul, pînă ce pe covor rămase urma tălpii lui.

În acest timp vizitatorul își termina ultimele înghițituri de ceai și n-a observat nici cînd Profesorul a ieșit și a revenit, nici cînd s-a aplecat și a frecat cu o perie și cu spirit pata de pe covor, nici cînd — cu făclie încă înțeleștă — a deschis ferestrele largi și le-a lăsat așa cît a vrut el.

Au rămas amîndoi înăuntru, privindu-se

DAN CULCER

serii complete

Ceea ce vreau să scriu acum e o întimplare care mi-a îngreunat oarecum existența făcîndu-mă să mă simt puțin îngheștit în propria mea casă. Casa aceasta am moștenit-o de la bunica. E așezată pe un deal spre marginea orașului, e destul de încăpătoare pentru un om singur și are o terasă pe care obișnuiesc să-mi petrec timpul, un timp liber acordat mie însumi sub spuză unei nepăsări uneori iritante. În mod obișnuit nu prea am timp liber. Sînt multe de făcut cînd al o colecție atît de mare de timbre cum am eu. Numai tînera la zi a valorilor, compararea valorii reale cu cea de pe piață cere cîteva ore și bineînțeles nu pot niciodată să termin cu toate seriile, chiar dacă mă străduiesc să dorm cît mai puțin. În fiecare an cataloagele specializate îmi anunță cotele ridicabile ale timbrului pe care le posed. Nu fac aceste calcule din dorința de a ști cu cît aș putea vinde timbrele mele și dintr-o plăcere, pe care aș numi-o dămnezăscă, de a cuprinde, de a stăpîni, de a cunoaște hotarele împărțirii mele. E un priel bun ca să răstoiesc clasorele, să cercetez pentru a cîta oară seriile mele complete, impecabilele desene zdrențuite ale marginilor, coliele cu zăua primei emisiuni și uneori, îmi îngădui să rătăcesc cu gîndul prin lumea aceasta stornică și ațit de minunată. Animalele stau înșurite și cumîni în pătratele sau dreptunghiurile lor de hîrtie. Leopardii, pumele, necrofotii, papagalii, șerpii de toate felurile — boa constrictorii, vipera, coluber jugularis, coronela austriacă, natix natix, notechis scutatus, naja naja, echis carinatus, botops artox, bungarus candidus, păsarile, acetate suerbe specii de colibri din care am toată seria, o sută cincizeci și șase de valori, și care bineînțeles nu cuprinde toate speciile, condorii și vitele comute, maimuțele, obiectele privilegiate ale inventatorilor, capetele de serie, unicatele, sublima lor funcționalitate care ascunde ațitea posibilități, misterioasa lor inutilitate în jurul căreia s-au construit atîtea întreprinderi, ceasurile cu nisip ale imperiilor, pe care oamenii au uitat să le răstoarne la timp, din care cauză istoria lor s-a oprit, miraculoasele mașini de război, distrugătoare și înfiorătoare mecanisme, 46 avîrînt lănci, grîzii, focuri grecești, bombardele, arcebuzele, arbatelurile, uimitoarele obiecte cu destinație necunoscută, locomobilele cu trei roți și la capătul razelor pe care nici o forță din lume nu le-ar putea face să-și schimbe locul, să înainteze într-o direcție oarecare, atîteze care roteșc bile, într-un cerc, cel fără sfîrșit și vicios, legate prin lanțuri de un ax ca niște călușe și ai spaimii. Apoi atîția oameni iluștrii cărora le admiram chipurile însuflețite de idealuri nobile, de înțelepciune sau egoism. Mi-era drag mai ales chipul crud al lui Werner von Urslingen, „dusmanul lui Dumnezeu, al mîlei și îndurării” fără să uit că în seria aceasta a condotierilor mai figurala Tiberto Brandolino sau Braccio de Montana. M-am întreat totdeauna unde află gavorii sursele lor de inspirație. Și mai ales în acest caz, cînd cei reprezentau pe timbre, această serie de cinci valori, în verde, albastru, mov, singurii și brun sînt oameni care au murit de mult și nu cred că cineva s-a ocupat prea mult de existența lor, doar dacă nu cumva există o istorie secretă a marilor nelegiuiți. Plina de portrete, de steme, inscripții și documente reale prin exactitate. Seara uneori mă înspăimîntă tăcerea care se lasă în jur din spînzura orașului care e departe sub mine și ale căru lumini scîlipesc constante dar fulgerătoare ca niște linii prin ceața subțire a văii, și atunci ies pe terasă, înșpre amurgul secret al soarelui și așezat

într-un fotoliu comod contemplant de la o distanță rezonabilă coliele mari ale clasorelor cu o lunetă scurtă și puternică. În cîmpul ei vizual se cuprinde marginea de sus a colii și undeva departe un colț de pădure și cînd obosesc privind scenele mele magice și atît de rigide, frumoase în nemîșcarea lor, mă cuprînd fără să știu de unde vine, dorul de viermuiala lîncedă și putredă a pădurii, de balansul tremurător al ierbiilor, de spumegatele valori ale unui riu pe care îl văd printre crengile noduroase ale unor bătrîni castani. O mică corecție și primul plan se estompează, devenind fumuri și irecuperabil. Atunci între firele de mătase alunecă halucinant o șopîrlă strivită și ruptă de întinerie, viermi roșcați cu segmente de țîrîni înghîțite și străduiesc să-și tragă trupurile subțiate din gauri și lasă în urmă firave construcții elicoideale pe care minile soarele le va usca, fiare negre cu antene prelungi se gîrăsc înșurite spre castelele lor de nisip, cu platoșele freclîndu-se unele de altele se sting în adînc și doar o libelulă țîșnește, după o clipă de stagnare, spre cerul care deasupra pădurii e încă luminos. E o pace atît de mare, tragediile lumii atît de departe, încît auzul meu, opac și insensibil, cumșimte să primărească dintr-o singură direcție zgomotul, din umbra stîndă a pădurii. Vine deodată un vînt. M-am temut de el de atîtea ori încît azi încerc să-mi stăpînesc tresăririle fizice și aștept înfrigurată dădu va trece pe deasupra sau se va învolbura printre filele, tari ale obsorului, făcîndu-le să vibreze ușor ca niște membrane de tobă. Nimic nu mai poate opri prăpădul. Izbucnirea lui vrășmășă flutură peste oraș mil de timbre. Le împrăștie fără milă peste case, peste oameni nevăzuți, peste străzile înguste, spre piețele publice în care stîtu ca acum se roteșc în cercuri concentrice rîndurile compacte ale acestor străzi. Zăc disperat și neputincios în fotoliu. Ce să fac? Am pierdut totul și încerc un sentiment de zădărnice atît de necontrolabil încît furia îl conștește curînd. Mă scol atunci și, îmbrăncindu-mi hainele de ceremonie, alerg înfricoșat spre oraș. Iar chinurile oamenilor sînt atît de sfîșietoare, în cercările lor de a-și smulge timbrele, care unezite de vînt îl s-au lîpit pe minii și pe fețe, pe orice suprafață rămasă liberă de sub carapacea hanelor, atît de ridicole încît mă cuprîndea mila, o milă tainică și încerc să-l salvez, știînd că niciodată nu-si vor putea îndepărta aceste înșurite ale venesicilor de pe trupurile lor frumoase. Voi aștepta, îmi spun, voi aștepta pînă cînd noaptea se va înclina definitiv peste oraș, și atunci trebuie să pornesc, din casă în casă, din stradă în stradă, încercînd să recuperez toate timbrele pe care vîntul le-a lîpit peste pieile înfierbîntate ale oamenilor, sau pe care le-a răfăcut prin curțile, pe acoperișuri, printre frunze, în ierburile grădinilor și parcurilor, pe ferestre, peste tot unde locuiesc oameni, în cele mai ciudate ascunzîșuri, urmărindu-i neiertător. E un gest necesar. Nu mă pot lipsi de timbrele mele. Nici eu nu le vor putea suporta, e un gest de caritate pe care trebuie să-l îndeplinesc ca pe un ritual, salvîndu-i, ocrotindu-i de îngrozitoarele urmări ale acestor rafale ireconșabile de vînt. Știu bine că nimeni nu poate trăi cu o pumă lîpită la încheietura mîinii drepte, cu o mîmăută pe frunte, cu roua cerului pe pieoapă, cu chipul crud al condotierului Werner pe timplă. Îl voi salva, mi-am spus, și apoi.

plînge creșul din scoarță lacrima topește așul capodoperă și hoțuș se iubește cu frumosul

Cad stela și în turnu-nrouat obrazul marmorei țoșnește de pînîni

Chipul zăpezilor de vreme Stîns este de duioasa adiere.

Amestecat și turn și iarbă Deschide capul de roze Să îl corăbă solarul bici Picurînd din harpă

Și ritualul de amant

febril și peste tot ca niciodată deasupra-n dungă și sub scut mă căuta o oră parfumată cu-arama timpului pierdut

simțeam în somn fiorul lui adică și ritualul de amant febril mă căuta o oră mică aromitoare de neant

și adormit în ultima celule pe înlînitul cel mai mic febril mă căuta o oră nulă nimicoare de nimic

VASILE ANDRONACHE

Balada turnului de os

larba cade noaptea
În mijlocul trupului
Și steaua lui arde
În cerul pădurii

La rădăcina flintinii
În cuib de soare
Trupuri de pînte arcă
Pe trupul meu ca pe-o corabie

Cu-n ritm lovește vîntul
Adormiții sub zmalț de flori
Sulfînd mireasmă nouă
Contur de crin punînd durerii

Amestecat și turn și iarbă
Deschide capul de roze
Să îl corăbă solarul bici
Picurînd din harpă

Cad stela și în turnu-nrouat
Obrazul marmorei țoșnește de pînîni

Chipul zăpezilor de vreme
Stîns este de duioasa adiere.

MIRON GEORGESCU

Ochiul meu

gura ei de zeu-femeie
adormită-n flori de verb
cere-n vis sărut idee
gîndul ochiului de cerb

ochiul meu pierdut haotic
pendulează margînit
n-a simțit versul clorotic
somniai el de înfînit

Poate din vina mea, poate din cea a profesorilor, poate din vina ambelor părți, cert este că la absolvirea liceului nu prea știu încotro s-o apuc, mă tentau toate facultățile și nici una în mod special, fetelor li se recomandă să studieze băieții și cu niciunul, eu însă trebuia să aleg meseria pe care apoi urma să o practic toată viața, dificilă alegere. Paris a avut măcar un număr mai redus de variante, mie mi se ofereau de zece ori pe atâtea, nimic rău în asta, dar pe care s-o prefer? Nu mai puteam dormi nopțile, ziua umblam hai-hui întrebând pe unul sau pe altul din colegi, ce intenții ai? unde te-ai hotărât să-ți îndrepți pașii? stupide interogații, parcă dacă aflam că îlexușcu dă la biologie, sau rezolvă de la sine și problema mea? Părea mea — spunea mama — e să rămân aici, la noi în oraș, și să încerc la Institutul pedagogic, nu, asta nu, sub nici o formă nu, toată stăma mea activității dascălilor eu însă prefer să devin altceva. Altfel ce? o să te trezești în ziua examenelor că nu ești înscris nicăieri. N-ai grijă mamă, până atunci mai este destul timp. La urma urmelor cred că ar fi ceva care mi-ar surâde, fiind spunea aceste cuvinte auzeam îndepărtate melodii orientale, clinchetul clopoțelilor de la gîtul cămărilor, strigătele muzicantilor, cred că-mi voi încerca norocul la secția de limbi orientale a Facultății de filologie. La limbi orientale? Bine... bine, dacă tu crezi că țiar place să înveți turca sau araba n-am nimic împotriva, a doua zi după luarea deciziei aveam bagajele făcute, fiind să ies pe poartă mama mă opri. Trebuie neapărat să pășești cu dreptul, de-acum intri în viață și trebuie să pășești cu dreptul. M-a condus până la gară, fiindu-i parcă rușine mi-a sopțit. Sper să nu mă faci de ris. La limbi orientale n-am făcut-o de ris, după ce 23 de zile urmassem cu regularitate cursurile de pregătire în vederea examenelor am aflat că, de fapt, în acel an, secția care mă interesa a fost desființată, ce era de făcut? Puteți candida la limba română, sau italiană sau rusă, sau engleză, sau franceză, numai că-mi pierse tot cheful, mi se părea că am fost frustrat de un drept ce mi se cuvenea, pierdusem iar busola, iar nu știu ce să fac, cel mai bun lucru e să dau telefon, cu taxă inversă, acasă. Secția la care vroiam să dău eu s-a desființat. Ce am de gând? Cum? Ce pui? Bursă de 900 de lei la Institutul de mine din Petroșani, inginer minier? Fără a mai ezita, cu primul tren am plecat spre casă, măică-mea nu prea știa precis despre ce e vorba, informația mi-a dat-o un coleg de-al tău, du-te și-l întreabă pe el, el trebuie să știe mai bine decât mine, la Petroșani însă, mi s-a întimplat altceva, nu m-am prezentat la examenul oral, deși luasem scrisul, asta am aflat-o însă peste vreo două săptămîni, în dimineața în care s-au anunțat listele nu puteam să văd prea bine, cu o seară înainte la restaurantul „Minierul” cunoscusem pe singur se prezentase. Cel mai mare bețivan din Valea Jiului, i-am fost simpatic, m-a invitat la masa lui, am ținut-o toată noaptea într-un chet năpraznic, știu că am și dormit vreo două ore cu capul pe masă, cum era să-mi văd dimineața numele pe lista promovabililor? Am plecat la munte, dacă am venit măcar să știu o socoteală, ajuns acasă, la aflarea plăcuței vești, mama a izbucnit în

cânt timid de cîteva ori, dinăuntru se auzea făcîntul unei mașini de scris, nerăspunzîndu-mi nimeni am întredeschis ușa, am bîgat capul, am zărit o femeie tunșă scurt, păr roșcat. Intră mai repede că se face curent, e fereastra deschisă. Ce vrei? am repetat la fel de încîlcit ce doream. Mai ai puțin răbdare, tovarășul Turturică e la tovarășul Director, nu cred să rămînă prea mult, pină atunci, dacă tot n-ai ce face, corectează-mi foile astea, vezi că ai un gol și o călimară în sertarul de sus, din fericire n-am apucat să-mi încep treaba, un bărbat rotofel, cu mincucute negre, și-a făcut apariția. Dînsul vrea să se angajeze la noi. Tovarășul Turturică mi-a aruncat din mers Vin-o cu mine, a urmat apoi un noian de întrebări. Ce stu-

neală. Pînă luni dimineața mai erau peste 92 de ore. De ce așa turbu? — am îndrăznit să întreb. Se pare că țîzui catodic s-a defectat, nu-mi place deloc cum arată filmele, să dea Dumnezeu să nu fie adevărat, dacă e într-adevăr ars cine știe cînd vom primi altul, din moment în moment trebuie să vină tehnicianul. Nu cred totuși să putem porni pină luni. Dacă vrei poți să te duci acasă, ai să lipsești după aceea cel puțin trei săptămîni. Cum era să mă duc acasă? eram doar în serviciu, mi se plătea leafă, destul pierdusem vremea de pomână cînd caravana era în turnee. Bine dar încă nu știu ce-o să am de făcut. Nu prea mare lucru, vei sta pe scaunul din spatele șoferului, scaunul întors cu fața spre interior, vei completa fișele pacien-

inebunise, a intrat roșu ca un rac fierbînd. Cine a făcut porcăriile asta de filme. Bine — a încercat cineva să riposteze — dar așează epuneți că-s excelente. Mai ești și obraznic — l-a întors-o oțărît și mai tare doctorul. Nu sînt obraznic, dar filmele sînt într-adevăr foarte bune! După aceste cuvinte a avut loc o scenă violentă de furie, doctorul a ridicat gîleata în care țineam apa de băut și a trîntit-o de pămînt. Mie, bă idiotule să nu-mi vorbești pe tonul asta. Eu știu ce spun! Evident n-avea dreptate și Moș Arichi! La pus la punct, a plecat trîntind o înjurătură murdărar. Puteți să credeți ce vreiți dar eu cu unul ca asta nu mai lucrez — ne-a mărturisit Nonu. Voi pleca chiar acum acasă! Dacă pleca el totul se ducea de ripă, știau și ceilalți, cei drept, să dezvolpeze dar ca val de lume. Nu fi și tu cațir — a încercat să-l împlice Nea Vasile. E de ajuns că avem un prost, nu ne trebuie doi, dacă-ți pui coada de spinare rămînem în pom, știi foarte bine că fără tine băieții nu pot face treaba ca lumea. Dă-l dracului de infumurat, nu pentru el am venit noi aici.

A urmat zile de care nu-mi place să-mi aduc aminte, pe care prefer să le uit pentru că nu merită să fie reținute, venirea doctorului Stănescu ne-a scos din ritmul obișnuit de lucru, hotărîm nu-mi plăcea deloc omul asta, nu știu ce-l determinase să-și aleagă meseria pe care o profesă, ar fi fost mult mai potrivit ca paznic la intrarea unui stadion unde se joacă partide cu mlăz mare, precis s-ar fi ales, de fiecare dată, cu cîțiva ghionți buni, imi venea să-i dau și eu cîte unul cînd îl vedeam cum cîțește, dimineața, de obicei, filmele, indignarea a atins punctul culminant cînd am ajuns într-un sat ai cărui locuitori, în mare parte, erau minieri. Trebuia, era obligatoriu, să le acordăm o atenție deosebită, Stănescu se cam grăbea să ajungem mai repede acasă. Scie mai repede. Nu fi așa de motolot că ne apucă noaptea. Lasă că știu eu cîți sînt de zdraveni cu toții. Erau într-adevăr dar nu chiar toți, uitîndu-mă la un clișeu mi-am dat pină și eu seama că ceva nu era în regulă. Nu te mai holba atîta, tot nu pricepi nimic! N-am putut rezista, i-am spus răspicat că nu mai scriu

GEORGE GHDRIGAN

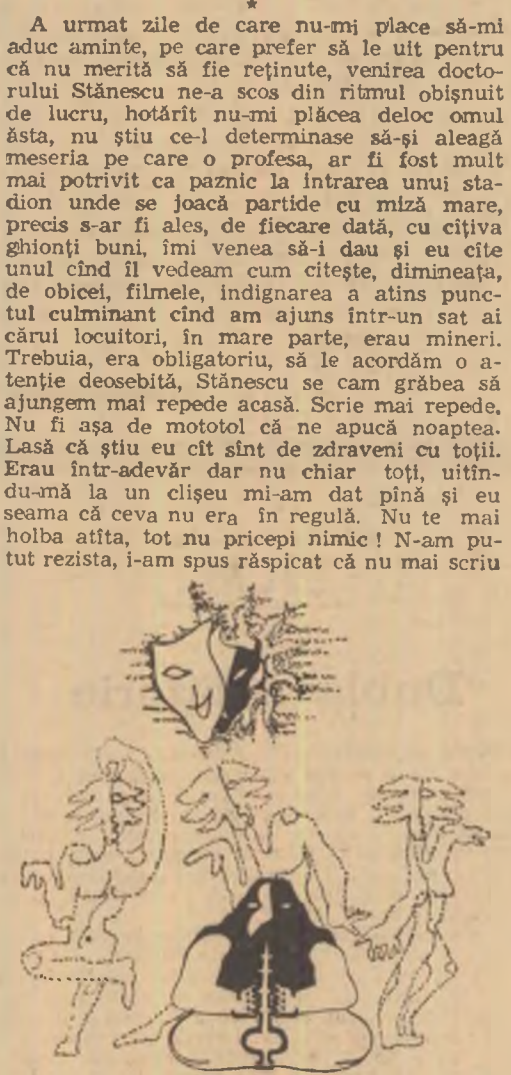
ape limpezi

dii ai? cu ce se ocupă părinții? ai mai lucrat undeva pină acum, știi să scrii cîte? îți place să călătorești? etc. etc., mi-a dat apoi și explicațiile de rigoare. Intr-adevăr avem un post vacant pe caravana MRF, MRF înseamnă microradiografică dacă nu știi ce înseamnă, muncă de teren 30 de zile din 30, umblați prin sate pentru a preveni și depista cazurile de imbolnăviri pulmonare, o muncă frumoasă dar nu prea ușoară, se lucrează de dimineața și pină seara, gîndește-te bine înainte de a-mi spune dacă vrei sau nu s-o primești. Să nu te prind că-mi vii după o săptămîna și-mi plîngi că vrei la mama, decît să ne încurci mai bine las-o baltă de la început, e mai cinstit, spune-le și părinților despre ce e vorba, dacă pină miine te hotărâști ad-o și pe mama să-i afiu părerea, acum du-te, am și alte treburi, te aștept dimineața la ora 8. A doua zi la ora 12 eram deja angajat, ce folos? băieții erau plecați. Se vor întoarce deabia după 10 zile, întrebă-o pe doamna Tihan — secretara directorului, dacă poți s-o ajuți în vreun fel. Ce bine-mi pare că te-au trimis, tocmai am de făcut o groază de etichete și etichete, etichete și etichete? nu mă știu capabil nici măcar cu rigla să trag o linie dreaptă, oricum era prima mea sarcină de serviciu, am căutat s-o duc pină la capăt, sefa mea părea mulțumită sau cel puțin nu-mi arăta prin nimic că mă considera total neprecieput, eu numărăm zilele, nesfîrșit de lungi, 8 ore, munca de brou nu-mi dădea nici o satisfacție. Din această amorteală m-a scos propunerea unui medic tînr pe care-l salutăm cu regularitate și care-mi răspundea întotdeauna zîmbind chiar dacă ne întîlneau de douăzeci de ori pe zi. Ai vizitat vreodată un salon de nebuni furioși? Nu? Hai atunci cu mine cînd îmi fac vizita. Aș minți dacă aș spune că atunci cînd am intrat în salonul femeilor pulsul îmi bătea normal, că inima nu mi se strînsese de frică, de ce m-oi fi grăbit să accept invitația? căutam, în tot cazul, să stau cît mai aproape de ușă, într-un pat se zăbătea o nebulă de vreo 40 de ani. Baltă de singe... Baltă de singe... Copilașii mei... Copilașii mei... Cine mi-a uois copilașii? Puțin mai încolo o alta mai tînră privea fix în gol, din cînd în cînd buzele-i tresăreau într-un rictus, pupilele se dilatau albe. Dă fă bluză! Dă fă curvo bluză! Mi-ai furat bărbatul țîrfo... O să-ți traga limba afară din gură... A trebuit să intervină infirmierele simțeam că mi se face rău, că vomit, doctorul s-a făcut că nu bagă de seamă, m-a țîrțit după el în salonul bărbaților, o malahală rîdea scrișîndu-i maselele, un copil într-o cămășuță scurtă lovea cu pumnii în bicepsii încordați ai altui nebul poate mai solid decît primul, era formidabilă precizia cu care lovea copiii, trei lovitură în brațul stîng, cîteva pași, trei lovitură în brațul drept, sacul lui de antrenament s-a întors brusc, conform proverbului etrusc, m-a privit, s-a repezit către mine, mi-a pus mîna în piept, simțeam că-mi îngheață picioarele. H-ho-ho-a ris, nu te speria, ho-ho-ho-a reluat înfiorătorul ris, ho-ho-ho-eu sînt doar alcoolice.

Două zile n-am mai fost bun de nimic, două zile am retrăit cu intensitate scenele din saloanele nebulilor furioși, două zile printre chenarele pe care acum reuseam să le închez ceva mai bine nu vedeam decît figurile lor, le auzeam insistent strigătele, și-mi era sfîșietor de miilă de ei, de viața lor sfîrșimată. Sosirea caravanei — un autobuz în care era instalat un aparat Rîngen Nu-misăca-nu, respira-nici-o vorbă — m-a învîbrat, m-a bucurat faptul că din cel patru colegi, îl spuneam în gînd chiar și doctorului coleg, trei erau tineri, Moș Arichi avea o figură blajină așa că mi-a fost de început drag, nu avusesem niciodată pină atunci prielul să stau mai mult de cîteva minute lingă un aparat ce cel pe care acum puteam să-l pipăi în voie, întrebările mele primeau răspunsuri precise, se cunoștea că aveam de-a face cu veritabili profesioniști. Sper să plecăm chiar miine. Te cam grăbești puule, din fericire n-o să putem pleca decît luni dimi-

ților, le vei înmîna numărul metalic pe care-l vor introduce în aparat, vei ajuta apoi pe domnul doctor să citească filmele, el îți va dicta diagnosticul, tu îl vei nota pe versoul fișelor, apropos cum ai spus că te cheamă? Lasă numele de familie spune-mi-l pe cel mic. Intr-adevăr n-am putut pleca pină luni, de-abia la prînz am luat-o din loc, urma să parcurgem trei sate, în primul eram deja așteptați, în autobuz se discuta despre fotbal, participarea mea la conversație era minimă, nu eram și nu sînt chibîț, nici n-am observat cînd am părăsit șoseaua, se făcuse deja ora patru după amiază, privind înainte am zărit un pod de lemn, nea Vasile a frînat. Paștele și Dumnezeei mamă! lui de pod, nu suportă decît 5 tone, noi avem 5 tone și jumătate. S-o luăm atunci pe un drum lateral — a propus Doctorul. Nu putem s-o lăum pe acolo — l-a replicat nea Vasile, am ajuns de-abia noaptea țîrziu la destinație, ne așteaptă oamenii. Și ce-al de gînd? Oricum peste pod nu putem trece. Altă soluție nu există, voi trece peste pod. Sper că n-ai înnebunit? Inoarea mașina și lasă prostiile. Am spus că voi trece peste pod și o voi face. Inoarea mașina, își ordonă. V-am spus că ne așteaptă oamenii și n-o să-l las să aștepte degeaba. Eu răspund de mașină și de tot a-paratajul, dați-vă, cu toții jos. În prima clipă mi-a plăcut hotărîrea șoferului, pîșind apoi pe podul care scriștea din toate îneceturiile am fost de părerea doctorului, roțile din față s-au urcat deasupra primei birne, apoi deasupra celei de a doua, celei de a treia, tot corpul caravanei, era de-acum pe pod, ușa deschisă, pentru orice eventualitate, nea Vasile conducea hurdughia metru după metru, birnele gemeau gata, gata să se rupă. Salariul groazei, eram cu toții cu sufletul la gură, încă puțin, încă puțin, dacă mai rezistă încă puțin sîntem salvați, încă puțin, roțile din față au coborît, înaintează... înaintează... oh, dumnezeule a reușit! Nea Vasile coboară, observ că e leacă de transpirație cu un gest obosit scoate o țigară, mina care ține chibritul îi tremură, încearcă un vag suris, se lasă pe un bolovan, cred că-i trebuie timp pină să-și revină. Iertăți-mă domnule Doctor — spune — dacă am insistat să trecem, știam eu ce știam, întotdeauna cînd se construiesc podurile proiectanții au în vedere și un coeficient de siguranță, pentru orice eventualitate, sau pentru orice țîcnic, nu se putea ca astuia să-i lipsească. Se ridică, aruncă țigara fumată pină la carton, freacă zdrăvan palmele una de alta. Pleacă!

Era a treia sau a patra deplasare de lungă durată, prin fața lui Nu -mișca -Nu -respira -Nici o vorbă trecuseră deja peste 50000 de oameni, pe majoritatea dintre ei, la interval de numai un an, colegii mei îl consultau pentru a doua oară, descoperiseră destul de puțini suspacți, ziua era pe sfîrșite, făceau tocmai pregătirile pentru a pleca mai departe, plouase mult în noaptea precedentă, ajutorul șoferului să cupleze grupul electrogen la corpul autobuzului, mergea cam anevoie, roțile grupului se îngropaseră pină aproape de jumătate în noroi, nu reuseam să facem prea mare lucru, nu se urcea și pace, terminîndu-și de aranjat aparatul de citit, Doctorul s-a grăbit să vină către noi pentru a pune umărul, s-a grăbit din grabă a pus piciorul mesic de pămînt, l-am văzut cum se chircose scîpîndu-i o exclamație înăbușită, nici acum nu-mi dau seama cum a reușit să-și fractureze laba, l-am dus de urgență la dispensarul din comuna învecinată, piciorul trebuia pus în gips, situația nu creată punea problema interpretării filmelor și precizării diagnosticului, nici vorbă nu putea fi să așteptăm pină la sfîrșitul deplasării pentru a face aceste operații, efectuînd zilnic microradiografii s-ar fi adunat mult prea multe, nu era vorba însă numai de asta, oamenii cărora le făcăm controlul pulmonar puteau să se sperie, să creadă că nu le spunem rezultatele întrucît au contractat ceva grav și ne sfîim să le-o mărturisim. Continuați-vă drumul — ne-a sfătuit Doctorul înainte de a urca în mașina Salvării. Vă promit că miine voi trimite pe cineva. I-am urmat sfatul, seara destul de țîrziu am ajuns în satul Reu, am fost cazați în incinta unei școli, uitîndu-mă pe fereastră am văzut că cineva, o femeie, se tot învîrte pe lingă caravană, nu i-am dat importanță, mi-am spus că cine știe o avea ea vreo treabă, tocmai ne pregăteam de culcare, ușa s-a lovit brusc de perete, galbenă la față a intrat femeia de serviciu. Domnilor doctori, domnilor doctori... muieră a ceea naște, ajutați-o, domnilor doctori să nu se prăpădească! Din păcate medicul comunei fusese chemat de urgență la căpătîiul unui copil, avea febră, fără să ne gîndim prea mult am lăsat cu toții afară, căzuță lingă masă zăcea femeia gemînd învîrnat, am dus-o pe brațe pină la dispensar, de aici încolo nu știam ce s-ar mai putea face. Du-te repede l-a ordonat Moș Arichi femeii de serviciu — și pune apă la înălțit. Voi nu stați și vă holbați la mine. Duceți-vă la școală, nu am nevoie de sprîjinul vostru. Simplu de spus: Duceți-vă la lîmbare, vîzînd că niciunul nu renunță a (ipat încă o dată: Duceți-vă v-am spus! Am plecat dar nu prea departe, o cameră a dis-pensarului era goală, am așteptat, am așteptat mîncîndu-ne pumnii, încercînd să glumim, cu glasul țîuit de emoție, am așteptat, am așteptat pînă am auzit țîpătul. Cînd a venit moș Arichi l-am sărutat pe rînd într-o solemnitate deplină, l-am strîns mina, îl lu-beam cu toții atunci mai mult decît orînd. Doctorul s-a ținut de cuvînt, a doua zi spre seară din cursa locală a coborît un bărbat, nu-l cunoșteam, apoi o femeie, ne a cam mirat ultima apariție. O fi nevastă-sa — am sopțit, Nevastă-sa pe dracu — mi-a răspuns printre dinți Moș Arichi. Doctor Stănescu — ni s-a recomandat uitînd să-și prezinte, cum ar fi fost firesc, și însoțitoarea. Părea foarte bine dispus, privind filmele dezvoltate a exclamat: Excelente. de-a dreptul excelente. Merită să fac cinste pentru asemenea filme! A trimis pe cineva să cumpere vin, nu pot spune că n-a fost plăcut, dimineața parcă

Desene de RAOL IONESCU

un rînd pină nu revăd clișeu, m-a făcut obraznic și a vrut să-i dea înainte cu interior toracic normal. Interior toracic normal, ITN, ITN. M-am ridicat atît de rapid încît s-a speriat, Bine, Bine Stai cuminte, îl voi citi... Da... Da... Ai dreptate... Cum de n-am observat?... Omul asta are un enfizem pulmonar avansat, trebuie ca miine să-i mai facem o radiografie... cum de oare am putut să nu văd... Hai, nu mai fi supărat, ai avut dreptate. Cînd s-a întors Doctorul l-am spus tot. Pină a pleca apoi, căci știam de-acum ceea ce vroiam să devin, știam de-acum precis ce profesie să-mi aleg am retrăit din nou zilele acelea atît de aceleași și totuși atît de altfel, dimineața în care nea Vasile mă scula. Vîno băiete să încalzîm grupul electrogen, unșorii îmi dădea voie să-l por-nese singur, mîncam apoi în grabă ceva, im-brăcam halatul alb sau pe cel roșu, în funcție de vremele, mă așezam pe scaunul meu, începeam să vină oamenii, dimineața dacă era iarnă, către seară primăvara. Cum vă numii, ce vîrstă aveți. Ai avut vreodată o complicație la plămîni? prin fața aparatului treceau rînd pe rînd cu toții, se remarcă ușor că Nu-misăca-Nu -respira- Nici o vorbă a încetat să reprezinte pentru ei o nouăte. Mîinele în gold. Umerii înainte, Mulțumesc! știam de-acum cîte secunde sînt necesare expunerii, cînd era lume mai puțină mă lăsu-să și pe mine la aparat iar unul dintre ei trecea la întocmirea fișelor, nici nu știam cum treceau orele, seara începeam dezvoltatul. Revelator. Fixator. Apă rece, era extrem de plăcut în camera în care era aprins atunci doar un becul roșu, Stînge țigara că se voalează filmele, auzeam cum Doctorul mă cheamă. Vîno băiete să citim, își pune ochelarii pe nas, începea să-mi dicteze, ITN, ITN, ITN, se opra deodată brusc, privea cu luare aminte trăsăturile i se înăspreau. Vîno să vezi — mă chema mai aproape — omul ăsta bătrîn are o bronșită toracică acută, punctează-l-o, te rog, cu creionul roșu, tre-ce-l pe lista suspectilor, ITN, ITN, ITN, zeci și sute, miil și zeci de mil de ITN-uri, mai rar, la intervale mai încă o pauză, mă în-tristau enorm pauzele, nu le-aș fi vrut de-loc, oricum mă bucuram că depîșind de la început boala era mai ușor să fie vindecată, asta era de fapt menirea noastră, asta va fi menirea mea, ITN, ITN, ITN.

MAGDALENA CONSTANTINESCU

sunetele

Nu înțeleg de ce nu-ți plac sunetele! Cu cît stai mai nemisecat rezonanța lor e mai sigură, mai plină. Să nu crezi că îți vorbesc despre sunetele albe, asemănătoare stalactitelor, sau despre forma lor catifelată, domoală, născută mai ales la restrîște. N-aș vrea să mă înțelegi greșit. Nu sînt departe de insula lor plină de ceață îngerească, de abur, de nostalgie. Nu, sunetele mele sînt negre. Sînt nepotolite. Ele exclamă pentru tine: „doamne cum se mai prăbușau zările!“. Sînt sunete ghiare care se infig în ceața ta fără să te întrebe, care își umflă obrazii, se înroșesc, gemînd de urlete, de furie demantă. Negrul lor pătrunde sub epidermă, îți umple ochii. Arterele îți pocnesc în dansul lor aprig, nebunesc. Și apoi nimic nu le mai poate domoli, nici focul, nici apa. Probabil, nu știi cum e o casă construită din sunete. Pereții vibrează ca niște candelabre, podeaua și tavanul te leagăna ca două baldachine aduse dintr-o țară unșă cu mirodenii pline de vis. Dacă te gîndești bine nu-

GEORGE VIRGIL STOENESCU

For

Pe chipul tău de mult lăsat
Mă doare cîntecul acesta de piatră
Să ardă în gînd poate ai uitat
Să ștergi în ploaie scrisul ce latră.

Poate te-ai dus spre ușoarele nunți
În cetățile curse-îndelung sub pleoape
Indoială se cerne din nou apăsat
La zidul din vîrî otrăvit peste ape.

Mă chinule liniște ca un păcat
Străvezie te simt repetată de vîno
Nu mai știu dacă-i slobodă-n cer
Întrebarea virgină regină...

Împăcați lingă mine oamenii vin
Flutur-o pasăre lacrima mea
Stau lingă mine mai mult, tot mai mult
Flutur-o pasăre care mă bea.

Frică nu-mi este că ai murit
Tu ai rămas neștiută te-ai dus
Cu singele risipit adormitul teu
Nu a mai vrut să se ridice sus.

Dinăuntru încet mă străbăi tot mai rău
Oasele tale de sus mă-nșenîă
Unde să pun la loc împărat
Apriga luctoara vîno?

Întrebarea virgină regină...

ION PAPUC

Sub o cupolă albă

oh Prieteneprii cit de înaltă-i alba cupolă
în jur toate obiectele s-au prelins în vid
numai cupola albă acolo sus și dansul
balerinilor dansul chinuitor și sterl!

numai tu știi Prieteneprii numai tu
cum în miez de lumină lunară perechea lor
leucemic de balerini zboară diatan zboară
leucemic nu le asculta plînsul Prieteneprii

viața nu-i vis ci e moarte tu Prieteneprii
o știi și de aceea pe tine te-au luat cei doi
balerini te-au luat și te-au îngropat acolo sub
dansul lor în cupola albă Prieteneprii

de-atunci de greul mormintului tău ca un clopot
sună
mereu alba cupolă sub care dansează ochii
balerini ochii tăi

EUGEN BERCA

Ulysse

Găsește-mă aici, Impresurat
De locuri străbătute, dar străine
De marea care-ncearcă ne-nceat
Să-mi toarne ritmul valului în vine.

Și dacă Troia-i astăzi sub pămînt
Iar cerul zămislite ale zite
Atunci de ce mai sînt acei ce sînt,
Umbrît etern de scutul lui Achile.

Peisaj

Trăcutu-i o pădure de salcim
Năințate rugi mocnește lutul
Cărcind pe golul țîpîlî începutul
Înlîntuți cu umbră coborîm.

Trec ierburile, Știu-l ori nu-l știu
El ce colindă singele de-a valma
Cînd, blind și lertător, își trace palma
Prin vînoal amuîit, un cer pustiu.

GHEORGHE LUPAȘCU

Extaz

Și nici nu știam
Că din trupul meu răsăreai
Cu neamul și veacurile...
Cresc ochii pe trunjele orbilor.
Strîgîd de stea temelă —
Îndrăgostite
Timpanele explodînd;
Peste tot
Sorîi mei fii,
Undă repetată,
Auz luminos,
Înfinîit

Leda

Lespezi crescură
În umerii lebedei
În care muresc
Vremurile.

Vîno
La fărîmuri,
În umbra mea împietrită.

Pentru săpat orbite
Ajung genunchii însingerați?
Ghemuit ca un lăt
Rămîn în stilie.

TEODOR ANASTASIU

Floare de colț

E o floare cu miros sălbatic
În creștetul mușilor,
Său în creștetul dorului
În dorul nostru.
Pe calțuroase-oglinzi de cer,
Stîncilor vecine.
Către care urcam un gînd,
O dorință.

Sălbatecă chemarea ei
În pintecul naturii,
E-o evadare spre înalt,
Tăinuță vremii — vultur
Despicînd singurătăți diurne.
Splendidă mlădiere-n gol
Fărîmițează liniște
Cu umblat linguştor.

Floare de colț,
Din noi urcăm spre tine dor,
Un dor de vis de departări,
Că luăm înaltul tău din stei
În inima, pe veci, cu noi.

Ciute

Poate și-n mine sînt steiuri
Pe care zbură ciutele dragostei
De mult rătăcite-n extazul
Cădrului de vise...
Sălbătice-n simțuri, cum
Sălbatecă natura mă doare...

Se-aude un ecou de ciute
În mine, pe steiuri și piuri...

plîns, cred că am avut atunci un acces de isterie pentru că am început la rîndu-mi să hohotesc, adevărat e că n-aveam ce căuta la o facultate unde se face multă matematică, anul viitor voi alege un profil umanist. Anul viitor? De ce anul viitor? Peste cîteva zile are loc încă o sesiune de examene la Institutul pedagogic de cinci ani din Timișoara, facultățile de matematică, fizică și română, am mai rămas cîteva locuri. Nu pare extrem de rău — mi s-a spus acolo dar la română locurile sînt numai pentru cei cu dosare de bursă, mie îmi lipsea așa ceva, mama era funcționară așa că, puteți oricum încerca la matematică-fizică, iar matematică și fizică lua-le-ar dracul, culmea e că am luat și scrisul și oralul. Dacă sunteți că aveți media șase vă garantez reușita, duceți-vă liniștiți acasă, vă vom anunța noi cînd să vă prezentați la cursuri. Mi se îndreptase parcă și spînzării. Dragă mamă, n-ai să crezi, dar ai un copil student, viitor profesor de matematică sau fizică, mama nu mai știe și boicot nițel, de bucurie, cred că pe ascuns a și boicot nițel, m-a așezat în capul mesei. De acum ești un bărbat în toată firea. N-o să mă ridă lumea de noi. A trecut însă o săptămîna, apoi încă una, cursurile începuseră, simțeam că ceva s-a petrecut, nu m-am mai putut abține, am telefonat la Institut, Bucureștiul — mi s-a răspuns — Bucureștiul nu v-a aprobat intrarea, locurile erau pentru bursă.

Știrea a venit ca o lovitură de ciomag în moalele capului, pur și simplu nu-mi venea să-i dau crezare, mi-era teamă să nu fiu acuzat că am inventat totul, că am mințit, reacția a fost însă neprevăzută, mama n-a zis nimic mai mult decît: Ce să-i faci asta mi-a fost norocul! o să te trezești să-ți cauți un serviciu. M-am dus la forțele de muncă, mi s-a întocmit o fișă, aș fi primit fără ezitare orice post mi s-ar fi oferit, în ruptul capului n-aș fi vrut să stau acasă, țineam cu orice preț să demonstrez, că dăși nu reușeam la facultate, asta nu însemna că sînt o halmaia, un tărchea-berchea, după vreo două zile, trecînd din nou pe la oficiu mi s-a comunicat, că dacă vroiam, puteam să mă angajez la spitalul nr. 3 în calitate de registruator medical, nu prea știam eu prea bine ce însemnă registruator medical, m-am repetat totuși într-un suflăt, am vrut să intru buzna pe poartă. Pe cine cauți? — m-a oprit portarul, Ștîi... Eu... mi s-a spus... la Dumneavoastră există un post vacant... am terminat liceul as vrea... dacă se poate... să vorbesc cu cineva care să-mi spună exact despre ce e vorba. Stai aici pe banca asta, o să dau un telefon și o să întreb la Personal. A intrat în gheretă, a revenit după cîteva clipe. O lei pe lingă clădirea asta din față, mergi cam vreo 50 de metri, intri pe o ușă pe care scrie Secretariat. I-am urmat sfatul, am clo-

TEATRU

Ion Caramitru

Ma e nevoie să vezi atâtea trupe străine — și, ne grăbim să adăogăm, de actori, pentru a putea recunoaște — măcar prin comparație — valoarea înaltă a școlii românești de teatru? Ceea ce mulți nu reușesc să facă nici după grele strădăni, citorva dintre actorii noștri le iese dintr-o dată și este nevoie doar de a trage odată cu plușul pentru ca talentul lor să apară strălucitor ca un diamant și mondial. Scena lumii are la noi mulți pretendenți, cu îndreptățire.

Ion Caramitru — pentru a reveni iarăși la tinăra generație — a reușit să creeze un stil limpede și original, o hlamidă care-i răsar pe umeri, ca din senin, de cum apare pe scenă, fenomen care nu se întâmplă decât la acei mențiți să joace rolul cel mare. Întinzând frînghiile peste scaune și capetele spectatozilor, de pe acum, deasupra prăpastiei, pașii lui sint echilibrați și au siguranță somnambulică. Unii nu se pot cu niciun chip aduna să intre în rol, și asta-mi amintesc cînd văd astfel de cazuri, de acel crai din basme care, la o vîrstă înaintată, voia un prunc, dar nu se putea concentra. Jocul lui Caramitru e impetuoz romantic, plin de gesturi, nuanțe și sensuri care răsar ca naturalețea ciupercilor după ploaie. Leonce creat de el e un prinț al plictisului, care face piruete exact pe locul unde lenea devine visarea și visarea filosofie. Eugen din piesa lui Shaw este, desigur,

izbinda cea mai mare a tinărului interpret. Puritatea, naivitatea, stîngăcia și caraghiosul personajului capătă un holoz rar de poezie. A încercat odată și un Eminescu, însă dificultatea unor astfel de creații trebuie învinsă în primul rînd de autorul piesei.

Proaspătul ieșit de băncile institutului de teatru tatonă. Unii s-au luat doar după chica de rigoare — care i-a rămas — crezînd că aplicația specială a debutanților este doar pentru rolurile de epocă. Asta era o opacitate, pentru că aria reală a lui Caramitru trece cu aceeași desinvoltură peste comedie, dramă, tragedie, evocare, înglobîndu-le. Evident, ori ce ar juca, rămîne tot el, Caramitru, un unicat. Chiar cînd își asumă misia grea a lui Romeo. Mi-am adus aminte de această creație juvenilă, vîzînd alaltăieri frumosul film al lui Zeffirelli, despre acei minunați copii care se pripesc și să iubească și să moară. Jocul lui Caramitru are unecori candori copilărești. Dar actorul se simte la fel de bine în tovarășia ideilor. Vede idei și le creează cu sentiment și tandrețe. E un liric al scenei. Mînușa dulce și tentantei filozofii aruncată de „Sărmanul Dionis”, de pildă, poate fi ridicată cu uimire și forță de înfiorare. Arta adevărată rămîne mereu nouă, impresionantă.

Marin SORESCU

revista străină

● **INNOSTRANIA LITERATURA** (nr. 1-1971) publică talmăcirea cărții lui Zaharia Stancu **Ce mult te-am iubit**. Într-un cuvînt introductiv, salutînd apariția traducerii, Leonid Leonov face câteva considerații asupra operei lui Zaharia Stancu, scriitor „care a cucerit un renume din cele mai largi, depășind de mult hotarele Europei”. Pentru Leonid Leonov **Ce mult te-am iubit** este „darul pe care fiul la adus mamei sale moarte, pe care a iubit-o atît de mult și care în ciuda amărăciunilor și a nefericirilor pe care le-a cunoscut în viață, a fost totuși o femeie fericită... Nuvela este pătîrșă de o durere sobră, nobilă, ce nu-și va avea niciodată alinare, durere născută din conștiința că nu vom reuși niciodată să plătim mortilor și îndeosebi mamei dragostea și mișterea pe care ei ne-au dat-o”.

● **VOPROSI LITERATURI** (nr. 1-1971) publică interviuri cu redactorii citorva reviste literare din țările socialiste care au participat la consfătuirea ce a avut loc la Moscova în octombrie 1970. Presa literară din țara noastră este reprezentată în interviurile de către: Radu Breureanu din partea **Vieții Românești** și de Dan Hăuțică, din partea **Secolului 20**.

● În nr. 1 pe 1971 al revistei **NEVA**, organul asociației scriitorilor din Leningrad, se atrage atenția cititorilor asupra amintirilor lui D. Tolstoi, „Începutul vieții”, urde se evocă viața și personalitatea tatălui autorului, Alexei Tolstoi.

● **REVUE HONGROISE** (nr. 1, a. c.). Afîșele teatrelor budapeștane anunță noi premiere: **Unchiul Vanja** și **Ivanov** de Cehov. **Fraza multă minte strîc** de Griboedov, **Henri IV** de Pirandello, o adaptare pentru scenă a **Familiei Thibault** de R. M. du Gard. „Veritabilul eveniment” este considerat însă reprezentanța cu o ex-plesă de Peter Weiss — **Cinecercul fantos** lui Iustianeanu. „Un raport dramatizat al O.N.U.-ului”, cum îl numește Tamás Koltai, textul are la bază fapte reale fiind o dramă documentară (este vorba de coloniile africane ale Portugaliei) și, totodată, muzicală cu pantomimă, cîntece și coruri.

● **HEBDOMADAIRE POLONAIS** (nr. 5, a. c.). La Cracovia a fost deschis un nou tea-

tru în subsolurile fostului hotel al orașului care este sediul Muzeului etnografic. Organizații acestui nou teatru — Ryszard Filipiak — s-a făcut cunoscut prin programele teatrale televizate folosind un singur actor. El intenționează să utilizeze în continuare această formulă și să facă din teatru sau un teatru profund „politic”.

● **LES NOUVELLES LITTÉRAIRES** (4 febr., a. c.). A fost înregistrată prima candidatură la „fotoliul lui Mauriac” — Jean Dutoard. „Scriitor plin de spirit și de anticorformism declarat”, J. Dutoard a afirmat de tinăr publicind la numai 25 de ani **Le Complex de Cesar**. Dintre scrierile sale mai amintim: **Au bon beurre** (premiul L'Interrailie), **Ies Taxis de la Mame**, **Les Horreurs de l'amour**, **L'Amé sensible**, **Le Demoiselle** (premiul Monaco), **Plume ou l'amour de l'art**, **L'Ecole de Joireiss** (o violentă satiră la adresa moravurilor contemporane).

● Premiul Quatre-Jury a fost decernat lui Didier Decoin pentru romanul **Elisabeth ou Dieu seul le sait** (Ed. du Seuil). Fondat în 1852 (de către Jean-Pierre-Dorian) acest premiu este aproape întotdeauna decernat într-un oraș din Africa francofonă și constituie o manifestare culturală care atrage interesul străinătății. În acest an juriul (compus din 17 membri) și-a dat verdictul în localitatea Marrakech din Maroc. Cit privesc cartea premiată și pe autorul ei, cartea conține povestea unei fete de bancher care se crede o sfințită, iar autorul pare să fie un aspirant tenace la un fotoliu de academician.

● (11 febr., a. c.). După Hamlet o altă montare din repertoriul shakespearean stîrnete protestele vehemente ale criticii. Este vorba de **Romeo și Julieta** care se joacă în momentul de față la Théâtre de France. Referindu-se la distribuția rolului lui Romeo (Bernard Ballet) cronicarul scrie: „...este evident că domnul Ballet oricîtă bunăvoință ar avea nu se poate identifica cu Romeo. Sau, atunci, trebuie mers pînă la capătul contrasensului comic și rolul trebuie dat lui Michel Simon”.

● Filmele săptămînilor la Paris văzute de cronicarii revistei (Georges Charensol și Jean-Louis Curtis): **Catch 22** — „toate personajele sînt odioase sau imbecile iară ca vreunul să aibă conștiința că este un actor, oricîcei opere de artă”; **Le Cinema de Papp**; „...Claude Berri ne oferă filmul său cel mai autobiografic”; „...un nomme Sledge — ca toate western-urile bene prezintă o situație, teme și personaje arhetipice”; **Le Portret de Marianne**; „...Claude Brasseur care a suferit îndelung ca fiu al tatălui său, dar care a început să rie oesocopar — la televiziune, mai ales în rolul lui Vidocq — ca un actor de comedie din veră și totodată de funcție”.

● Sub titlul **Un festival cu idei scurte** trimisa specială a revistei, Vera Volmane, relatează despre zău edită „metragul de la Tours, Fotiviv aceluia, producțiile prezentate au fost marcate excesiv de pesimism și angoașă. Principalele „defecte” ar fi fost hermetismul, confuzia simbolurilor, amplitudinea imaginilor și suprarealismul rău dirijat.

● **LE FIGARO LITTÉRAIRE** (15-20 febr.) Succesul deosebit al piesei **Războiul cu Troia** nu se face (din punct de vedere) l-a adus din nou în centrul atenției publicului pe Jean Giraudoux. Sub titlul **Giraudoux 71** revista publică articolul **Un Français moyen de génie** de Arcade Bencler și **Quand Giraudoux scrieva** de La Rosière des Chamignoux de Françoise Ligny.

● **PRISMA** (nr. 11-12) Popularea enciclopedie Meyer va apăre într-o nouă ediție mai îmbunătățită. Sint prevăzute 25 volume cuprinzînd aproape 250.000 noțiuni, un atlas și un volum-supliment. Institutul bibliografic din Mannheim-Viena — Zürich sub egida cărului apare lexiconul oferi o enciclopedie preliminară în opt volume, o ediție lefină a marului **Lexicon Duden**.

● Critica muzicală și critica dramatică din R.F.G. face obiectul unor comentarii interesante semnate de Wolf Rosenberg și respectiv Henning Rischbieter în rubrica **Puncte de vedere**. Ambele articole au apărut în volumul **Critica de cine**, pentru cine, cum, editat de Peter Hamme în Editura Carl Hanser din München.

● **LE MONDE** (17 febr.) „Va fi o magmă în haos, o conversație foarte liberă. Va fi o apocalipsă” — spune Fellini despre noul său film — un film complex cu implicații autobiografice proiectat în opt episoade și trei acte. Primul act va descrie o Romă imaginară, închipuită de un mic provincial. Al doilea act situează acțiunea la Roma, în anul 1943. Al treilea act îl va prezenta pe Fellini însuși în mijlocul echipei sale de cinești și actori. Dintre profesioniștii nu vor lipsi Alberto Sordi, Anna Magnani, Rachel Maistroiani și Manfredi.

● **REVUE D'ESTHETIQUE** (nr. 3-4) Specimen din numărul revistei: **Le photograman**, art de... de D. Bechu și B. Bellot. G. Baehard et son Double: une poétique distilée de M. Guilomat, La Vision de l'Amérique chez Antonioni et Kazan de L. Truitard, Mauriac et Bourvil de P. Rolle, rubrica de Analize etc. Remarcăm în același număr articolul lui I. Pascadi Sens și ambiguitate în arta modernă.

ARTE PLASTICE

Constantin Dipșe

Munții sint o obsesie fundamentală în arta lui Dipșe. Ei apar întotdeauna la orizontul tablourilor sale monumentali. Sint munții bîimăreni, acei munți fabuloși din vinele cărora ne înprospătăm cu aer. Împinziți cu mii de galerii subterane au devenit, cu vremea, vaste cutii de rezonanță. În tablourile lui Dipșe acest lucru se simte și munții cîntă într-adevăr. Mai mult chiar decît atît, ceva din linia lor domoală s-a insinuat pînă în desenul artistului, cînd peisajele sale au cu totul altă temă. În felul acesta aerul tare al înălțimilor purifică întreaga materie compozițională.

Neîmfleuat de nici o modă, statornic în obsesiile sale, Dipșe reușește tocmai prin marea concretețe a lumii sale, să depășească realitatea imediată, ridicînd-o în zona miraculoasă a simboului. Este o lume conturată precis, cu oameni pe care parcă i-am ști dintotdeauna, încadrați mereu într-un peisaj al muncii și al sufletului lor. Obiectele deosebite nu sint familiare. Oala în care-și duce țărănul maramureșan mîncarea la cîmp, cîmle din care bate, lucrurile deci cele mai uzuale și firești devin, prin ritmarea lor în tablouri, obiectele unui cult care este însăși arta lui Dipșe. Un tablou întreg de exemplu, este chenăruit cu farfuriile din care au rămas doar florile. Ochiul artistului este atît de impresionat de obiectele lumii sale, încît păstrează în tablou niște radiografii extrem de fine ale acestora, cu o mare forță de sugesție.

Florile adevărate sau închipuite invadează imaginația lui Dipșe pînă la incandescență. Expansiunea sentimentului este ueneri atît de puternică, încît mina pictorului se desfășoară peste limitele pinzei, colorînd pînă și aurul ramei. Altorii, florile sale sint pictate cu atîta dragoste încît încep să desfășoare aripi. Senzația de zbor este penetrantă.

Gama coloristică a lui Dipșe este violentă. Dar printre aceste violențe, una se distinge net. Există un roșu arzător care este numai al lui. Acest nucleu de foc iradiază întreaga paletă. La flăcările sale toate celelalte aliaje, indiscutabil mai fragile, se desfac și se recompun mereu mai aproape de propria lor esență. El însuși se arde pe sine, căpătînd concentrații de rubin. În arta lui Dipșe, cergile maramureșene joacă un rol tot atît de hotărîtor ca și munții. Desenul, culoarea lor apar în cele mai diverse ipostaze. Pămîntul, apa, aerul sint suprapuneri de cergi. Căldura lor este căldura omenescului. Există un tablou de Dipșe intitulat „Copii pe plajă”. La orizont se întinde marea. Ochiul o înregistrează mecanic, la început. Dar ceva fascinant te cheamă. Tot astfel cum Eminescu își plantează teiul său sfințit la țărnul mării, Dipșe aruncă peste mare o imensă cergă.

Grigore HAGIU

FILM

Dubla călătorie

Este foarte răspîndită în cinematografia occidentală (ca și în literatura de o anumite deschidere) o formă amabilă de amuzament pe scama celor de peste hotare: francezii rid-fără a fi mușcatori, însă — de morgia britanică, englezii îi prezintă pe francezi mereu în goana erotică, italienii aduc pe ecran exactitatea și minuția germană, mult exagerate, germanii fac din italieni niște frenetici topiți după spaghetti. Și, toți laolaltă, contemplă cu umor peste Ocean, în Lumea Nouă „a tuturor posibilităților”.

Filmul **Un italian în America**, produs în 1967, se află în mare măsură sub semnul lui Alberto Sordi. El e aici regizor, co-scenarist și star. Dacă despre virtuțile sale interpretative nu există dubii, o mare curiozitate ne sîpnea în privința celor regizorale. Credem, acum, după vizionarea filmului, că reputatul actor s-a achițat cu bine de noua funcție, într-o producție lipsită de pretenții. Ritmul, cam lent uneori, cunoaște și precipitări sustinute cu aplomb; principala însușire a filmului ne pare aceea de a nu fi lăsat din ceea ce își propusese inițial, adică din tonul unei comedii ușoare, cu câteva sugestii grave pe parcurs.

De fapt, o producție pentru doi: Vittorio De Sica și Alberto Sordi se ivesc din ansamblul distribuției ca doi elefanți dintr-un boschet (și, trebuie s-o spunem, cu toate că Alberto Sordi ne e foarte agreabil, că Vittorio De Sica este elefantul-tată!). Cei doi mari actori, deși în roluri similare, se pun reciproc în lumină. De Sica impresionează, în plus, prin suverana economie de mijloace. El, ca în nenumărate alte filme, în roluri de impostor, deci de om care nu-și justifică identitatea, dă și aici senzația că nimeni altul nu putea fi în locul lui! E în **Un italian în America** o șaradă, ca din studioul de televiziune, unde ai, la propriu, confirmarea că Vittorio De Sica se înalță ca un arbore pe un spațiu numai al său: în fața camerei de luat vederi, țîl își revăde tatăl după 30 de ani, se repede impetuoz gata să-l dea grămadă; De Sica își „stăpînește” emoția părintească și — îmbrîncindu-l ușurel pe Sordi — rămîne neclintit. Pentru o clipă operatorul (cel al filmului!) „fără” podoava de sub interpret și în fața tălpilor bine alinate ale lui De Sica poți citi o indicație: **Father** (Tatăl).

Un italian în America este un film picaresc. Modelul său cinematografic nu vine acum în minte dar cel literar pare a fi faimosul roman „Juan in America” al lui Eric Linklater — pe care îl recomandăm cititorilor surmenați, cu convingerea că vor ride din pagină în pagină, ca și noi. Orice operă picarescă înseamnă o dublă călătorie: în spațiul geografic și în spațiul social. Pompistul de la stația de benzină, Giuseppe, străbate prin țara de adopțiune a tatălui său (care, de fapt, o șterse de acasă) sute și mii de kilometri (New York, Hollywood, Las Vegas etc.) traseul său trezind, conștient, prin diverse medii sociale. E o călătorie prin visul milionarilor, al businessurilor răsănuătoare (și imposibile) ce se încheie, cuminte, în punctul de plecare (social), mutat peste Atlantic!

Ilie CONSTANTIN

Secvență din filmul „Un italian în America”

MUZICA

Omagierea lui Stravinski

A-l asculta pe Stravinski, ca și a scrie despre el, nu poate fi decît o mare bucurie a minții și spiritului, iar un festival închinat marelui clasic al muzicii moderne nu întzie a ne umple de satisfacție. Compozitorul, cu cîntările stilistice cele mai capricioase, compozitorul ce s-a întors în toate direcțiile pe care le a putea oferi arta momentului cu încredere, neașteaptă, în fața a mai inscrie o capodoperă, de a ridica modul de gîndire estetică respectiv la înălțimea olimpiadă a gîndirii sale muzicale, această vie enciclopedie practică este mai presus de meandru, de fulgere, de multitudine de opinii, una dintre cele mai puternice personalități pe care muzica le-a dat vreodată.

După debutul său, contradictoriu în însăși unitatea între impresionism și vigoarea telurico-folclorică pe care o afirmă, muzicianul care avea pe conștiință scandalurile cele mai răsunătoare ale timpului se autozilează cu bucurie în lumea vechilor compozitori. Perioada neoclasică apare ca un fel de refugiu al spiritului tumețat de multimea întrebărilor ce se puneau artistului în perioada interbelică, un fel de așteptare pînă se vor fi lămurit lucrurile. Mai puțin fructuoasă în realizări de mare anvergură, paranteza neoclasică nu demerita amprenta originalității creator, care rămîne el, Stravinski, cel ce răfășoiește partituri glorioase și stiluri apuse. Compozitorul încearcă a se găsi pe sine dîncolo de ceața muzicală pe care el însuși a asternut-o între sine și muzica sa. Luînd din nou „taurul de coarne”, Stra-

vinski se reasează în rîndul îndrăzneților și cine ar putea contesta fiorul propriu, imensa poezie originală ce o conțin „Threni, id est lamentatio Jeremiae Prophetae” sau „In memoriam Dylan Thomas”.

Claritatea muzicii, indiferent de sistemul de lucru decurge din necesitatea de ordine, imperioasă nevoie a spiritului stravinskian. Foamea de minușioasă și mult gîndita concepere se ogîndeste clar în „Poetica” sa și ea este cea care îl face să urască tot ce este în muzică monotonie neclară și căldicică, să-i repugne confuzia apoasă și lingavă. Dominantă majoră, ea este cea care dă caracterul proaspăt, suculent, am spune, reavîn, lucrărilor sale.

Festivalul, cu autoritate înscris în linia marilor succese ale stagiunii, s-a deschis cu „Concertul pentru orchestră de corărie”, opus nu tocmai dintre cele mai semnificative, victimă a perioadei de trecere din arigeradă înapoi în fruntea plutonului. Stilele trăsături de vigoare și invenție ritmică sînt infuzate de o melancolie ușor maladiă, ceea ce dă lucrării un aer de noblețe degenerată, de senină superbitate congenată.

„Concertul pentru pian și sulțători” face parte tot dintr-o perioadă de răscrucare — trecerea spre neoclasicism, cînd marele compozitor nu se hotărîse dacă să ia în serios tendința de reconstituire istorică sau să-și vadă joc de ea. Cu amestecul său de vătărită specifică ce conviețuiește cu greoaie fraze hîndeliene (concertul este în mod voit stîngaci), în

pare o parodie de o sauoare puțin comună. Liana Serbuscu a surmontat cu eleganță dificultățile unei partituri nu tocmai ușoare. Într-un deosebit progres, ea ne apare astăzi o pianistă de elită, posesoarea a unei aese tehnici și maturități expresive. În suplimentul acordat (Debussy) s-au vădit dădătoare de satisfacție atîtă în privința distilării rafinate a sonorităților, în privința organizării plină de muzicalitate și claritate de gîndire a planurilor sonore și a evoluției discursului.

Suita de balet „Petruska” a încheiat un strălucire un concert bogat în satisfacții estetice. Rod al fuzionării organice a mai multor moduri majore de concepere artistică (aparitia post mortem a ceva ce, de fapt, nu existase nici o dată, apelul la lumea bilcului și circului ce-l apropie de Picasso, Modigliani, Chagall), mîzînd cu efect și știință a dozajului pe dualismul dintre aparența cotidiană-flecară și un fond tragic cu discreție relevant, partitura rămîne un model de alcătuire a cărei ingeniozitate nu este egalată decît de propria perfecțiune constructivă. Dirijorul, Laurence Foster ne-a părut un veritabil maestru al baghetei, posesor, în afara unei tehnici dirijorale și a unui dar de a antrena, al unei aese științe de relaxare plastică a situațiilor, cu o concepție din care subliniere discretă dar prezentă a tragicului nu a lipsit. Orchestra ne-a confirmat din nou înalta măiestrie pe care o poate avea.

Costin CAZABAN

SPORT

Poarca, țurca, lapte gros...

Fac „mea culpa” că am ironizat echipa „Dunărea-Giurgiu” în legătură cu plecările fotbalistilor noștri peste hotare și cu bătăile de pomină încasate. Ziceam că „Dunărea-Giurgiu” poate să se feliciteze a rămas cuminte la ea acasă, „dabă și vergină”, dar uite că „Dunărea-Giurgiu” a invins recent naționala de juniori. Articolul lui Ovidiu Ioanțoia din **Sportul** începe chiar cu aceste cuvinte: „Foarte inspirată s-a dovedit alegerea Dunării-Giurgiu ca sparing-partener al reprezen-

tativei de juniori”. Înseamnă că noi am intuit ceva. Înseamnă — avînd în vedere înțeleptă răminere acasă amintită — că „Dunărea-Giurgiu” este cel mai odihnit, cel mai în formă și mai redutabil, „unsprezece” al fotbalului nostru. Federația să ia aminte: niciodată nu se știe de unde sare iepurele, darmită cînd sar unsprezece deodată, și iepurii de Giurgiu se pare că sint cei mai iuți, la viteză, după parea unui vîntor care minuieste un Doopl-calibrul doispzece.

Articolul, din aceeași pagină din **Sportul**, semnat de V. Cristescu și intitulat „Pe drumul ce duce la echipa națională”, ne-a întărit convingerea că unele vedete ale fotbalului românesc se află încă la periferia atenției forurilor respective. Noi am citit printre rînduri, cu noi nu se prinde, noi știm prea bine ce înseamnă un „sub-text”, sugerat fie și numai prin titlu. Cu alte cuvinte de ce, — gîndindu-ne la echipa națională, — n-am cerceta și situația fotbalistică de la Vaslui (e clară aluzia la **Sergentul** lui Alexandri, la versul faimos: „Pe drumul / de costișă / ce duce la Vaslui...”).

Bine, fie și Vasluiul, numai să scoatem căruța din șanț.

Al treilea articol, foarte interesant și documentat — tipărit tot în **Sportul** — titrează: „Jucătorii noștri nu au capacitatea de efort pentru practicarea fotbalului modern”.

Ei bine, asta e grav. Ce să facem ca să le mai întărim rezistența (cu „20% mai mare decît a oamenilor neantrențați”). Vă dă subsuccaltul soluția. Puneți în primăvara asta să joace intens poarca, țurca sau lapte gros. Așa poate că mai prind puteri, sărăcuții, fotbalul nu le place, fotbalul e pentru ei o corvoadă, o lecție de algebră la care neapărat se chiu-lește, cînd maidanu-i alături și-i soare, frumos și se joacă cu atîta patimă și avînt, poarca, țurca, lapte gros

SUPLINATOR IX

u. v. z.

Forța de a crede și de a construi

Linia a cincea

Bătrînul acela fîcînit cu damigeana lui de vin negru în mină mă aștepta cu rocvetele hainei pătate de vin pe linia a cincea în vagonul gol cu bănci galbene de lemn de pe vremea lui Garibaldi. Dacă din mustața genială de clovn a lui Salvador Dalí croită după tiparul unui fluture, ar răsări într-o zi ceva care să semene cu Timpul, (așa cum vede pictorul iubirea în tabloul celor doi amanți de la Tate Gallery ce-și împingă unul în altul furculița și cuțitul, mîncîndu-se reciproc, absorbiți pe veci în acești oșpiți) — timpul ar fi o sperietoare de om, un moș foarte mic de cel mult treizeci și cinci de kil, uscat ca un ardei iute roșu atîrnat pe sfoară și cu o morișcă, în loc de gură, cîrtoarea învîrtită de gonaci la vîntoarea de iepuri.

A fost primul meu ghid, complet neinteligibil, între reproducerea tablourilor celebre ale Renașterii ce decorau peretii vagonului pustiu. Niciodată nu voi ști ce a vrut să-mi spună, în afara faptului evident că se plic-tisea singur și că nu avea cu cine să bea, dar mai erau și celelalte, unde se ducea, la cine se ducea, ce trebuia adevărul, era o poveste întreagă, pe care i-o ghideam după fața lui mobilă și ascuțită de velle pe ochi mi-i, sticloși și vicleni, în care demența unei vieți plină de plăceri, se instalase definitiv. Era, în mod cert, un satir, un supraviețuitor al bandeii lui Bachus, rătăcit, evadat cine știu cum din Cortegiul marilor pehlivani, în orice caz ajuns cu bine în zilele noastre și luînd trenul spre Genova. Dumnezeu mare îmi spuneam, refuzînd, cît era posibil, damigeana pe jumătate goală, după ce arătarea de om îi ducea buza străvezie de sticlă la gura lui flască și șirbă — Dumnezeu mare, îmi spuneam, aruncînd pe furiș priviri spre Venus, răsărînd din scoică, de pe reproducerea din peretele vagonului, spre Apollo, și Moise, ce tipuri de oameni propunea Renașterea, ce efort, de înălțare divină, și realitatea, uite, e acest bătrîn, palavragiu și fîcînit, el cu sora lui fecundă, Diana Efesina, madona păgînă cu triplul ei și de mamele, cu lei, țapi, tauri și albine pe trup și pe brate.

Bătrînul fusese de fapt al treilea vorbitor, după ce trecuseră de vama și porniseră pe linia a cincea. Mai înțai, călcînd pe pămîntul Italiei, a fost feroviarul de pe peronul pustiu al gării care mi-a strigat vesel cum șede lenș pe o bancă — **Avanti!** — primul cuvînt care la noi are o rezonanță atît de caraghioasă și care m-a făcut să mă simt deodată ca la București; pe urmă a fost cealaltă adresare, gentilă, a vameșului „aveți un nume de rege”, după cum se va vedea.

Decamdată, abia am coborît din trenul de Marsilia și gara Ventimiglia e pustie. Mai am un ceas pînă la schimbarea trenului. Merg spre vama prin tunelul la fel de pustiu. Italia începe cu senzația aceasta de pustietate, semn că sezonul s-a închis. Coasta de Azur a rămas în urmă cu palmierii ei de mîncare trompe-l'œil, foto — color — Cismigiu. Acum regret sincer că m-am despărțit de combatantul de pe submarin cu care am călătorit de la Marsilia, gașconul acela ajuns la Mursansk, mal schimbam o vorbă, libertatea a această mă derutează, ea ar fi fost constrînsă ori măcar limitată de biografia unui om, de obligația de a-l asculta, de povestirile lui (încă nu știam că în trenul de Genova de pe linia a cincea avea să mă ia în primire celălalt, moșul rătăcit din ceata lui Bachus, el mă aștepta, acum pot să jur că mă aștepta, anume, în vagonul gol, demodat, de pe vremea lui Garibaldi, cu idealurile niciodată atinse ale umanității, Venus, Apollo și Moise înțeleptul).

Cînd încep să urc scările din tunel spre peron, mă opresc ostentiv cu geamantanul în mină meditînd la Banca de pe Lipskani. Feroviarul de pe peron (care și el mă aștepta) mă vede abia trăgîndu-mi sufletul în timp ce ies din tunel și-mi strigă de sus încurajîndu-mă acel „Avanti!” — și-mi regăsesc umorul și buna dispoziție. Vameșul frumos ca un tenor, cercetîndu-mi pașaportul în aceeași pustietate, va rosti zîmbînd **Constantin...**, „aveți un nume de rege” — va replica numele împăratului bizantin cu ochii în pașaport, ca și cum pașaportul meu ar fi cine știe ce roman senzațional pe care dată îl iei în mină, nu-l lași pînă n-ajungi la capăt.

Signor, i-aș spune... dar italiana mea e atît de aproximativă... signor i-aș spune, orice om are în adolescență regatul său: al meu era strigătul lui Nerval: „Donne-moi le Pausilippe et la mer d'Italie!”.

Tușesc de emoție la Ventimiglia cu pașaportul românesc în mină și cu ideea lui Constantin cel Mare sugerată aici de un vameș cu mult mai amabil și mai spirituos decît i-o cere meseria, și cu pasiunea istoriei, probabil. Indreptîndu-mă din nou prin același tunel spre linia a cincea am toată vremea să mă gîndesc că dacă Bizanțul, din talgerul celălalt, oriental, al Imperiului roman, ar mai fi durat cinci sute și ceva de ani, cu tezaurele lui ce-i uluiseră pe cruciați) cîntarul civilizației europene ar fi fost drept acum, ca soarele la amiază, echilibrat între Platon, dialecticianul Levantului și Aristot, logicianul apusului, și că, cel puțin în artă, am fi trecut prăgii Muzeului nemuritor care este Italia, fără nici un complex de inferioritate.

Taina oricărei renașteri: forța de a crede și de a construi.

Sixtina

Mesașul ascuns al lui Michelangelo este o violență riguroasă pe care crăpăturile provocate de timp în pasta picturii o accentuează spectaculos. Acest hazard, acest accident al materiei urmează, foarte curios — asemenea unor fulgere secrete — liniile furioase ale genului său, ca și cum defectele materiei, pleznirile vopșelor ar împlini, în sensul uzurii sau bătrîneții, desenul unui chip de om puternic care a trăit cu o combustie extraordinară, făcînd acoperindu-i-se frumos de o tesătură fină și enigmatică de zbircituri.

Îmi închipui un ocean secăt. Aluviunile în-tărite din fosa oceanică, expusă ochiului, ar crăpa la fel sub soarele noul ei, ca Judecata de apoi de pe peretele Capela sixtine. Ea însăși un ocean al dogmei, secăt, din care n-a rămas decît gestulația neconformistă a Titanului, suferința, pielea în mină privindu-l întrebător pe Cristos, „ce fac cu ea?” iar aceasta, cu mină dreptă ridicată împotriva, gata să-o lase în jos, fără milă, zicînd „arunc-o în iad!” — infernul spre care capul artistului zugrăvit la capătul pielei juoante, sus acolo în loc de iscălitură — o iscălitură blestemată și de neșters — privește horfîtat.

Ce a apărut, probabil, în vremea aceea, un amănunt amuzant, sau un capriciu de artist, trecuți cu vederea, pielea scoasă de om ca de pe o vită la abator și caoul desfrîgurat de spaimă, nu departe de truoul athletic al Osinditului nemiînfrînzînd să privească lumea decît cu un singur ochi, pe celălalt ac-

perindu-și-l cu palma, ca și cum păcatul esențial ar fi vederea, pedepsit cu însăși vederea chinurilor viitoare, ca și cum origina păcatului ar sta în puterea de a înregistra precis pe retină realitatea (și el stă, cel mai bine, în această cunoaștere directă) — ce a părut dogmei de atunci o simplă semnătură de meșter sau poate numai o autocritică oficială, Titanul simțînd în el vîntul arzător al reformei și autolicuindu-se în contextul dat, pe care îl știa depășit, de altfel, de legile istoriei — a fost ceva cu mult mai profund, a fost o anticipare de geniu a dramei conștiinței moderne, lupta cu dogma, lăuda existenței concrete, în toată zvîrcolirea ei pasională și arta lui Michelangelo e o uriașă convulsie, brațele, picioarele personajelor se agită cu prînse de spasme ca niște pioni, cînd nu se

Carnet italian de CONSTANTIN ȚOIU

odihnesc într-o majestoașă și grea seninătate, trădînd aceeași forță vitală, convertită în spirit.

Mîntuitorul acesta complet despuțat din mijlocul Judecății de apoi, voinic, cu o anatomie de Hercule, pe care Maica Precista din dreapta lui nici nu îndrăzește să-l privească, de rușine, întorcînd capul, și asupra goliciunii căruia, ceva mai tîrziu, dogma avea să arunce pudică un vâl spre a-i acoperi sexul, nu anticipa un alt tip de erou la fel de bărbat în intranșigența lui, un Che Guevara, poate, înpușcat în jungla boliviană?

Adam, sînd într-o rină, culcat pe planetă într-o perspectivă a pămîntului ca unei fotografii luate dintr-un satelit, întinde brațul spre Creatorul însoțit de vîrtejul său de îngeri și a căruia mină, cu degetele răsfirate, se apropie de a primului pămîntean cu o manevră atentă și exactă de modului pe cale de a realiza cuplarea în spațiul universal.

Sibila delifica, spălata de rouă și cu buze fragede pedice viitorul omenirii cu ochii limpezii, intenși, cu gura întredeschisă, viitorul prezis e o boare de respirație caldă, filca vieții cu obraji colorați și pătimași...

O doamnă între două vîrste, dar al cărei păr a început să încărunească, se plimbă prin lumina de acvariu a Capetei, cu mină la falcă, plîngînd discret, atît de discret cît poate fi un plîns de femeie. Ea are totuși în această reținere ceva foarte nobil, o profesoară, desigur, după îmbrăcămintea ei decentă și modestă, contrastînd cu luxul sau extravaganta multimei de turiști străini. Se învîrtește singură printre ceilalți, cu un aer pierdut și ce mă frapază deodată în fizionomia ei e că dacă mină pe care și-o ține lipită de falcă ar urca puțin mai în sus și ochiul, capul ei ar da o replică Osinditului, din centrul de jos al Judecății și care ne privește pe toți îngrozit și comic în același timp. Nu mai sînt atent la nimic; urmăresc pas cu pas a ceea ce tablou viu, cu o compasiune, sinceră. O ființă singură și uzată de viață plîngînd cu o vădită stăpînire lăuntrică, mușcîndu-și din cînd în cînd buzele, fiindcă altfel ar izbucni în hohote. Materialul rochiei pe care îl poartă trădează un ciștig modest, nu seamănă cu ceea ce se vede în jur, cu tot ce poartă celelalte femei, cu podoabele lor, cu aparatele pe care le țin în mină sau atîrnînd de curea pe umăr. O însoțesc intrînat, Sixtina, cel puțin acum, nu mă mai interesează cu zîmțitul ei ireal de voci, cu lumina ei de bazin scufundat, sîntem scafandri, niște scafandri, plu-

tim într-o lume ce nu mai este a noastră, ce n-a fost niciodată a noastră, o lume care ne face semne, căutînd să trimească spre noi înțeleșul epocii ei. Pentru mine acum important este să aud măcar odată glasul acestei femei, ea trebuie să intre în vorbă cu cineva cunoscut, care se află în alt colț al Capetei, se vor înțeli probabil ja un moment dat, în acest marș solemn, cu ochii în sus, și vor vorbi. Nu am văzut niciodată o femeie plîngînd mai demn și mai frumos, aparent fără nici un motiv și cu o mai tăcută stăpînire de sine. Probabil, încerc să-mi explic, ca a visat toată viața să vadă ce vede acum și n-a putut, pînă azi, din cine știe ce pricină; nu e o emoție oarecare, ochi înlacrimați nu mai vād, dar asta e o simplă turburare în fața frumosului, aici e vorba de cu totul altceva. Această femeie între două vîrste dă drumul unei vechi apăsări de o altă natură sufletească, și cînd nici nu mă aștept, cînd revenim, ca legați, înaintea aceleiași și aceleiași Judecății fascinante, unde realitatea lui Michelangelo capătă agitația unui oșpiu de nebuli și unde Cristosul superb ca un efeb grec îi trimite cu un gest de arbitru intratabil pe toți păcătoșii la fund, femeia șoptește: „Dumnezeule mare!” și prima mea mișcare e s-o cunosc, dar renunț și mă înclin trecînd prin fața ei fără să mă vadă, mă înclin în fața limbii române auzită în acest mod în Sixtina, schițez o plecăciune involuntară în fața învîrtiturii de carte coplesită de marile învălișii ale culturii, și trec necunoscut mai departe.

La catedrala „Sfîntul Petru în lanțuri” lumea introduce fise într-un aparat ca să se aprindă becul electric de deasupra și să-l vadă pe Moise. Fără taxa aceasta, Moise zăce în umbră. Marmora singură se luptă cu semi-obscuritatea, lucind în felul ei. Acest artificiu, taxa de lumină și aparatul fi dă Patriarhului ceva mai grandios, de leu închis în cușca

Pini și chiparoșii sînt cei din pinzele Renașterii. Chiparoșii funebri din pinza lui Leonardo Da Vinci cu Ingerul Ingenuncheat și care îi aduce unei Marii Blonde, casnice și cîrmea vetea mare. Nu s-a văzut un mesager mai aspru și mai îndărătnic în bombarea tînără a frunții, făcînd cunoscută sentința destinului, chiparoșii din preajma Ingeruncheatului protocolare prevestesc și ei drama lucrului pe cale de a fi anunțat. Și nașterea minunată se produce, cum se vede în celălalt tablou al lui Leonardo, de la galeriile florentine Uffizi, Adorarea magilor. În jurul pruncului, o lume grotescă, hidoasă, care abea îndrăznește să se apropie. Toți zac retraiși într-un semiintineric, neclar, desenați, cu capete de hîrci, deja marcați de moarte. Un bătrîn, deși stă foarte aproape de Noul născut, duce palma streșină la ochi, ca și cum ar privi ceva de la o mare distanță, și senzația acestei distanțe, pe cînd pruncul la în mină, condescendent, aproape cu dispreț, darul unui mag, complet turbit de pămînt în adorația lui, tot ce-i în jur e o simplă eboșă, făcînd, prost făcut și degradat de păcat, trebuie din nou refăcut.

E ora nouă dimineață în parcul imens al Galeriilor Borghese, o zi romană cu pini maritimi încremeniți în cerul albastru vopsit cu pensula cea mai fină, și ca în iarba arsă parcă urmele Caprei Amaltea lui Bernini, neîndreptățit, capra năzdrăvană alăptînd un copil și un faun mic. Aștept să treacă Proserpina plînd în brațele răpitorului, nu-mai Bernini, care a umplut Roma de finții, știe să pună o lacrimă de marmură pe obrazul unei femei răpite, și-o aducîtură în coapsa ei, acolo unde degetele hotului bărbos se înfig cu putere în carnea tînără și elastică. Dacă voi avea toată răbdarea, o voi zări și pe Dafne, fecioara gonită de Apollo și-o voi auzi chiar rugîndu-se lui Zeus s-o preschimbă în pomul nemuritor. Din vîrful unghiiilor șlefuite de același Bernini, nebunul de Bernini pe care doar epoca noastră obsedată de instanțel cinematografic și fotografic începe să-l înțeleagă, cresc ramuri pentru că următorul a și ajuns-o și Zeus i-a împlinit ruga, rădăcini li răsăr fugărite și din unghiile picioarelor, pîrul dă frunze de dafin, scoarța pomului o învaliue pînă la sold, citeva degete ale minii au înfrunziți și ele, brațele gracile de fată vor fi crengi; pe fața focosului Apollo, în această clipă a Transformării, se citește uimirea și ezitarea, cită abnegație în disperaarea unei fecioare, și ce alegere... În frondem zrine, în ramos brachium crescut pe moito tam velox radicibus haeret... cum o șlăveste Ovidiu în **Metamorfoze...**

Și, într-o poiană din parc, la orele nouă îl vād pe el, un om aveau, într-o mare și sfințită simplitate de vagabond frumos, pregătindu-și gustarea de dimineață. Din trenul agățat în copac ies aburi ușori, semn că noaptea a fost umedă, nu mă îndoesc că a dormit de unul singur sub cerul liber. Taie niște cartofi pe care îi lasă să cadă într-o cratiță albă de aluminiu pusă, în iarbă. Stă în genunchi, curățînd foarte atent, absorbit, nici nu m-a simțit cînd m-am așezat pe bancă, la o depărtare cuvioasă. Dacă fac bine scooteala, micul său dejun, ciorba lejeră de dimineață nu în-trece prețul unei ilustrate pe care turiștii coborînd din autocarele AIR CONDITIONED le cumpără de la chioscuri, de fapt, mă gîndesc, cu „aerul condiționat” începe toată problema. Nu vā temeți, spun n-am să vă deranjez, interviul nostru va fi imaginar, răspunsurile le voi ghici după gesturi mai mult și după jocul fizionomic, în timp ce curățati cu atîta distincție, abea acum observ, cartofii binecuvîntați. Ați petrecut o noapte superbă în acest parc minunat. (Si, signor). Noaptea a fost umedă, vād după treni, care are o croială destul de elegantă, v-a fost frig, și acum cînd soarele dogorește, cînd frigul nopții a rămas în urmă ca o amintire, despre care ai ce povesti, vād simții bine, a fost un frig bărbătesc, plăcut și înfrîntor, cele mai frumoase povești le dau frigul, războiul și foamea (Si, signor). Pe urmă, cînd ele au trecut și totul merge iar bine, oamenii se arată atît de nerecunosători! (Si, signor). Ați obosit la un moment dat. Ați umblat mult, seara se lăsa apoi și noaptea, noaptea aceasta romană atît de intimă și de plină de făgăduieli, și dumneaavoaștră ați hotărît că tocmai aici, în poiană, e locul cel mai potrivit pentru a vă odihni, așa doreau și apostolii, cei puțin tărănoii aceia, mîncăcioșii din Cina lui Jacopo Tassano, cu căpătîna de miel în mijloc într-o farfurie, cu limba scoasă printre dinți (No, signor). Scuze, scuze; oricum, veniturile dv. sînt cîte știe ce, vād înțeleg, comparația a fost cam forțată, și-apoi apostolii nici nu mai există în sensul de adevărați, propaganda credinței se face în plin confort, scuze, a fost o eroare, ah! și terminat de curățat cartofii, ce foc frumos ați aprins! (un gest evaziv) Atunci probabil că protestați împotriva civilizației, predicați întoarcerea la natură, la muma noastră uitată. Ce confuzie, ce confuzie pe capul meu! n-am nici cel mai mic spirit de observație, aveți pe dv. o splendidă haină de tweed, pantofi solizi cu bareta de metal și minile sînt atît de fine și de nemuncite, vai, ce greșeală am făcut, să vă confund cu un vagabond oarecare, ca și cum numai vagabonzii ar avea libertatea să doarmă sub cerul liber, ce prejudecăți sociale, capisco, capisco, sînteți un om bogat, ce bogat, sînteți un prinț! un urmaș al unei nobile familii romane, extrem de plătis și de neadapat, care practică filozofia umilinței... (tăcere nedescrisă)

În catedrala Medici din Florența fac să funcționeze banda de magnetofon cu receptor, ceva în genul unui telefon public. Pentru că nu mai vād privirile colorații și fiindcă ceilalți nu mai vād privirea mea, vocea asta anonimă mă liniștește. Cum stau cu receptorul la ureche am impresia că vorbesc cu o persoană cunoscută. E o voce agreabilă de femeie inteligentă care izbuteste să recite textul, stereotip, cu modulățile unei conversații directe și firești. „Doamnă, domnișoară, domnule, bună ziua. Ne aflăm în străvechea catedrală a Medicilor... Priviți vād în silința...”

Ascult totul ca un basm, în copilărie, înaintea de a dormi, și trebuie să alerg repede în urma vocii, fiindcă din cînd în cînd sînt depășit, suprapunînd textului vorbit, propriile mele gîncuri, ca și cum m-aș pregăti să dau și eu la momentul potrivit un răspuns, ca într-un

dialog cu cineva pe care nu l-am mai văzut de mult. Ce este neobișnuit, în liniștea catedralei în care aud la ureche această voce atît de intimă, e că tot ce am văzut pînă acum se confundă încet ca un pachet în memoria mea, o imersiune ca o beție, pentru că nu mai percep presiunea niciunei priviri, și în privirea mea nu se mai poate vedea nimic, în timp ce coboară singură în adîncuri.

Vocea se stinge. „Expunerea noastră s-a terminat”. Mai aștept puțin ca și cum neapărat ar trebui să mă urmeze ceva, deși știu bine că nu mai este nimic. Cîteva păcături și fișituli acela tehnic al benzii de magnetofon încolăcindu-se mută pe tambur.

Gustarea de dimineață

Pini maritimi își înalță coroanele înalte și rotunde în parcul întins în care se află Galeriile Borghese. La Biblioteca română din Roma care se află în apropiere, și unde profesorul Alexandru Balaci a avut bunătața să mă găzduiască, odaia mea a fost invadată într-o zi de furnici. Iarba din parcul Borghese are pe alocuri tonuri roșcate, e năprlrită parcă de amintirea unei frenezii, de un dans prîjolit, de copitele de foc ale faunilor. Din loc în loc, vād iarăși furnici. Roma va fi imperiul furnicilor.

Pini și chiparoșii sînt cei din pinzele Renașterii. Chiparoșii funebri din pinza lui Leonardo Da Vinci cu Ingerul Ingenuncheat și care îi aduce unei Marii Blonde, casnice și cîrmea vetea mare. Nu s-a văzut un mesager mai aspru și mai îndărătnic în bombarea tînără a frunții, făcînd cunoscută sentința destinului, chiparoșii din preajma Ingeruncheatului protocolare prevestesc și ei drama lucrului pe cale de a fi anunțat. Și nașterea minunată se produce, cum se vede în celălalt tablou al lui Leonardo, de la galeriile florentine Uffizi, Adorarea magilor. În jurul pruncului, o lume grotescă, hidoasă, care abea îndrăznește să se apropie. Toți zac retraiși într-un semiintineric, neclar, desenați, cu capete de hîrci, deja marcați de moarte. Un bătrîn, deși stă foarte aproape de Noul născut, duce palma streșină la ochi, ca și cum ar privi ceva de la o mare distanță, și senzația acestei distanțe, pe cînd pruncul la în mină, condescendent, aproape cu dispreț, darul unui mag, complet turbit de pămînt în adorația lui, tot ce-i în jur e o simplă eboșă, făcînd, prost făcut și degradat de păcat, trebuie din nou refăcut.

E ora nouă dimineață în parcul imens al Galeriilor Borghese, o zi romană cu pini maritimi încremeniți în cerul albastru vopsit cu pensula cea mai fină, și ca în iarba arsă parcă urmele Caprei Amaltea lui Bernini, neîndreptățit, capra năzdrăvană alăptînd un copil și un faun mic. Aștept să treacă Proserpina plînd în brațele răpitorului, nu-mai Bernini, care a umplut Roma de finții, știe să pună o lacrimă de marmură pe obrazul unei femei răpite, și-o aducîtură în coapsa ei, acolo unde degetele hotului bărbos se înfig cu putere în carnea tînără și elastică. Dacă voi avea toată răbdarea, o voi zări și pe Dafne, fecioara gonită de Apollo și-o voi auzi chiar rugîndu-se lui Zeus s-o preschimbă în pomul nemuritor. Din vîrful unghiiilor șlefuite de același Bernini, nebunul de Bernini pe care doar epoca noastră obsedată de instanțel cinematografic și fotografic începe să-l înțeleagă, cresc ramuri pentru că următorul a și ajuns-o și Zeus i-a împlinit ruga, rădăcini li răsăr fugărite și din unghiile picioarelor, pîrul dă frunze de dafin, scoarța pomului o învaliue pînă la sold, citeva degete ale minii au înfrunziți și ele, brațele gracile de fată vor fi crengi; pe fața focosului Apollo, în această clipă a Transformării, se citește uimirea și ezitarea, cită abnegație în disperaarea unei fecioare, și ce alegere... În frondem zrine, în ramos brachium crescut pe moito tam velox radicibus haeret... cum o șlăveste Ovidiu în **Metamorfoze...**

Și, într-o poiană din parc, la orele nouă îl vād pe el, un om aveau, într-o mare și sfințită simplitate de vagabond frumos, pregătindu-și gustarea de dimineață. Din trenul agățat în copac ies aburi ușori, semn că noaptea a fost umedă, nu mă îndoesc că a dormit de unul singur sub cerul liber. Taie niște cartofi pe care îi lasă să cadă într-o cratiță albă de aluminiu pusă, în iarbă. Stă în genunchi, curățînd foarte atent, absorbit, nici nu m-a simțit cînd m-am așezat pe bancă, la o depărtare cuvioasă. Dacă fac bine scooteala, micul său dejun, ciorba lejeră de dimineață nu în-trece prețul unei ilustrate pe care turiștii coborînd din autocarele AIR CONDITIONED le cumpără de la chioscuri, de fapt, mă gîndesc, cu „aerul condiționat” începe toată problema. Nu vā temeți, spun n-am să vă deranjez, interviul nostru va fi imaginar, răspunsurile le voi ghici după gesturi mai mult și după jocul fizionomic, în timp ce curățati cu atîta distincție, abea acum observ, cartofii binecuvîntați. Ați petrecut o noapte superbă în acest parc minunat. (Si, signor). Noaptea a fost umedă, vād după treni, care are o croială destul de elegantă, v-a fost frig, și acum cînd soarele dogorește, cînd frigul nopții a rămas în urmă ca o amintire, despre care ai ce povesti, vād simții bine, a fost un frig bărbătesc, plăcut și înfrîntor, cele mai frumoase povești le dau frigul, războiul și foamea (Si, signor). Pe urmă, cînd ele au trecut și totul merge iar bine, oamenii se arată atît de nerecunosători! (Si, signor). Ați obosit la un moment dat. Ați umblat mult, seara se lăsa apoi și noaptea, noaptea aceasta romană atît de intimă și de plină de făgăduieli, și dumneaavoaștră ați hotărît că tocmai aici, în poiană, e locul cel mai potrivit pentru a vă odihni, așa doreau și apostolii, cei puțin tărănoii aceia, mîncăcioșii din Cina lui Jacopo Tassano, cu căpătîna de miel în mijloc într-o farfurie, cu limba scoasă printre dinți (No, signor). Scuze, scuze; oricum, veniturile dv. sînt cîte știe ce, vād înțeleg, comparația a fost cam forțată, și-apoi apostolii nici nu mai există în sensul de adevărați, propaganda credinței se face în plin confort, scuze, a fost o eroare, ah! și terminat de curățat cartofii, ce foc frumos ați aprins! (un gest evaziv) Atunci probabil că protestați împotriva civilizației, predicați întoarcerea la natură, la muma noastră uitată. Ce confuzie, ce confuzie pe capul meu! n-am nici cel mai mic spirit de observație, aveți pe dv. o splendidă haină de tweed, pantofi solizi cu bareta de metal și minile sînt atît de fine și de nemuncite, vai, ce greșeală am făcut, să vă confund cu un vagabond oarecare, ca și cum numai vagabonzii ar avea libertatea să doarmă sub cerul liber, ce prejudecăți sociale, capisco, capisco, sînteți un om bogat, ce bogat, sînteți un prinț! un urmaș al unei nobile familii romane, extrem de plătis și de neadapat, care practică filozofia umilinței... (tăcere nedescrisă)

În catedrala Medici din Florența fac să funcționeze banda de magnetofon cu receptor, ceva în genul unui telefon public. Pentru că nu mai vād privirile colorații și fiindcă ceilalți nu mai vād privirea mea, vocea asta anonimă mă liniștește. Cum stau cu receptorul la ureche am impresia că vorbesc cu o persoană cunoscută. E o voce agreabilă de femeie inteligentă care izbuteste să recite textul, stereotip, cu modulățile unei conversații directe și firești. „Doamnă, domnișoară, domnule, bună ziua. Ne aflăm în străvechea catedrală a Medicilor... Priviți vād în silința...”

Ascult totul ca un basm, în copilărie, înaintea de a dormi, și trebuie să alerg repede în urma vocii, fiindcă din cînd în cînd sînt depășit, suprapunînd textului vorbit, propriile mele gîncuri, ca și cum m-aș pregăti să dau și eu la momentul potrivit un răspuns, ca într-un

punct și virgulă

„Manuscriptum”, al doilea număr

Programul atît de limpede formulat de academicianul Perpessicus, în primul număr al revistei, este excelent onorat și de data aceasta. Corpusul de documente inedite sau evasilmedite, avînd, cum prezine se știe, o importanță de-a dreptul vitală pentru înțelegerea și elucidarea deplină a altor chestiuni de istorie literară, prinde, să spunem așa, viață de la un număr la altul al revistei. Constatăm, așadar, că rubricile fixate încă din primul număr sînt susținute cu consecvență și că ceea ce se publică în cadrul lor este de o valoare indispensabilă. Spre edificare: M. Sadoveanu cu versuri și cu romanul Mariana Vidrașcu, partea a doua; Lucian Blaga, C. Dobrogeanu Gherea, Panait Istrati, Marcel Proust, la rubricile de corespondență; la rubrica Ad astram, Ionel Teodorescu — cu conținutul publicat integral Cum am scris Medelenii și la care se adaugă texte inedite din Alexandru Odobescu, Gib Mihăescu, Oscar Walter Cisek și Eusebiu Camilar. Semnalăm totuși un element care acum reține atenția mai mult decît în numărul precedent: sporul de text interpretativ, de exegeză aplicată, aparținînd lui Perpessicus, Serban Cioculescu, Elena Piru, Romulus Vulpescu, Al. Oprea, Constantin Brezu și alții.

N. CIOBANU

Revistă cu sens unic

Așa se subintitulează caietul trimestrial La Passerelle (Puntea) pe care îl redactează poetul, prozatorul, polemistul și li-brararul Pierre Béarn, din strada Monsieur-le-Prince. Cu sens unic, adică scris în întregime de o singură persoană care îndeplinește toate atribuțiile de la director și redactor pînă la administrator, inclusiv pe ale omului de serviciu, Revista a ajuns la al cincilea număr (P.B. și-a inclus pe scotă 30) și vocă în primele pagini ale revistei scrise de o singură mină, de la La Lanterne, redactată de Henri Rochefort (primul număr a apărut la 30 mai 1888) pînă la L'Honneur parait Claudi Schmitt, care a apărut în vara trecută, și între cele alte 11 (enumerarea nu e exhaustivă), dintre care amintim Les taches d'encre (Petele de cerneală) gazeta lunară scoasă de Maurice Barrès și Maintenance (Acum) a strănutului Arthur Cravan, Chiar Pierre Béarn a mai scos o atare revistă în 1926, din care au apărut două numere. Se intitula Mysticisme și o crease „pentru o mai mare înțelegere a Morții”. Actuala sa revistă apare ca o reacție împotriva unei anumite politici editoriale.

Reviste cu sens unic au apărut și în România. Voi aminti doar două. Una pe care a redactat-o George Panu, jurnalist, colaborator asiduul la Convorbiri literare, omul politice, panaiterul temut, supranumit semăntorul de idei. (Monumentul din Cismigiu îl prezintă încins cu soț, din care cu dreapta zvirle seminte. Nu se poate spune că sculptorul a mers prea departe cu fantazia creatoare...). Revista scrisă în întregime de Panu se intitula Săptămîna. A apărut opt ani și jumătate, din 2 noiembrie 1901 pînă la 18 iunie 1910. După citeva luni, George Panu a murit. Era o publicație atractivă, scrisă bine și în care găseai articole literare, politice, științifice. Redactorul își exprima opiniile în înțîrnișuri cu evreii, politicienii și societate din cursul săptămînii.

Eugen Heroveanu, de formație juridică (la fel ca și Panu), a redactat, între 19 noiembrie 1936 și 10 aprilie 1937, Calea săptămînală. În chip de moto, cele 26 fascicule se re-omană cu această frază din Jurnalul lui François Mauriac: „Concep jurnalismul ca un fel de jurnal intim: ca o transpunere — pentru uzul marelui public — a emoțiilor și a gîndurilor zilnice iscate în noi de actualitate”.

În paginile Caietelor lui Heroveanu se putea citi despre „Destinația literaturii și răspunderea scriitorilor”, „Sîngele care curge în Spania”, „Arta și morală”, „Despre libertate” și multe note din actualitatea stringentă.

Sașa PANĂ

Triptic aniversar Rouault, Feininger, Sloan

GEORGES ROUAULT (1871-1959), supranumit „monahul” al artei moderne, profund influențat de scriitorii J. K. Huysmans și de L. M. Bloy, și-a făcut ucenicia la Birsch unde a studiat vitraliul gotic (medieval) și mai apoi a fost elevul favorit al lui Gustave Moreau (medievalist romantic, foșea în pictură cromatică pleurexica prețioasă). Aici a studiat timp de cinci ani și l-a cunoscut pe Matisse. De la Moreau a învățat să-l jubeească pe Rembrandt și pe Daumier. Grafica rembrandtiană, cu care a luat contact și în casa bunicului său, eclecticilor de artă, a însemnat pentru Rouault o neînvîțată sursă de inspirație. În 1905, expuse alături de fauves, deși todeauna a fost refractar oricăror grupuri artistice; în 1946 are o expoziție împreună cu Braque la Tate Gallery, din Londra. Liniile negre, puternice frăsate, care conturează figurile în tablourile sale, sînt o mîrturie a pasiunii lui pentru vitraliul din veacul XII și XIII, iar accentul emoțional, oricare ar fi subiectul, își are rădăcina în opera lui Rembrandt și în general în arta medievală. Rouault este un comentator plin de amărăciune al suferințelor precizate de ezuzimul omului, prin războaie (Homo homini lupus, 1926) și opera sa reprezintă o adevărată bancă a acuzării pentru pseudomoralitate.

În arta lui LYONEL FEININGER (1871-1959) plămîuită dintr-un contrast reticent și disciplinat, sensibilitate și căldură umană, muzica joacă un rol de fundal, ca și în arta lui Paul Klee. Înpreună cu Kandinsky, Klee și Gropius, a colaborat în epoca de glorie a Bauhausului unde a fost profesor (la Weimar și Dessau) timp de peste douăzeci de ani. American la origine (părinți germani, amîndoi imigranți), este trimis în Germania să studieze muzică, dar se ocupă de grafică și execută caricaturi pentru unele ziare din Berlin și Paris (încă din 1906 furniza comisarul publicației Chicago Tribune). De la aceste începuturi a evoluat către reprezentările severe, ulterioare, de case și pricaje cu maro, cer, vîntoare al su sub forma unor transcrieri de natură, el de sinteze cubiste și desen abstract hazet pe natură. În 1937, arta lui este condamnată de nazisți; atunci părăsese Europa și revine în Statele Unite, la New York, unde rămîne pînă la moarte.

JOHN SLOAN (1871-1951) a iubit New Yorkul, pictura, gravura, a fost profesor, scriitor și și-a dezvoltat tehnica artistică de-a lungul unei munci dificile la un ziar din Philadelphia. Nu a studiat în Europa, dar ca și Daumier (la ziarul Charivari), W. Homer (la Harper's Weekly) și Ben Shahn astăzi, ca aflat, Sloan a lucrat pentru unele din cele mai populare reviste ale vremii. La vârsta de treizeci de ani a avut prima expoziție, la douăzeci de ani mai tîrziu nu a putut vînde nimic mîcar un tablou. Abia înțea (a murit la 80 de ani), decan al artiștilor americani, Sloan a enunșat falma și binemeritata recompensă materială.

</

proză italiană

Pino nu-și mai putea lua gândul de la calul lui Ganola în ziua de azi. Când aducea vorba de el. Într-o seară când ne întorceam de la Pozzengo înainte de a ne despărți îmi spune: „Mă întorc la noapte”. S-a întors când se lumina de ziua și s-a dus în șură. Ziua, la cîmp, i-am spus: „Du-te și dormi în lăstăriș”, și el sta jos și se uita. „Barem muncește”; dar Pino cu privirea îndreptată asupra colinei îmi spune: „Aș colinda toată ziua de-aș avea calul ăsta. Mă gîndeam că un cal nu este o vie, dar n-ai cum să te înțelegeți cu un frate care în loc să vorbească cu fete vorbește cu caii. În loc de asta i-am spus: „Caii nu dorm noaptea?”. Și Pino cu aerul lui visător: „Am umblat, am fost la Grohoțiș”.

Mi se întâmplă să trec din cînd în cînd prin valea lui Ganola, e mai drept, mă scutește să ocoleșc jumătate din deal. La casa din marginea pădurii, înconjurată de un gard de lăstăriș, nu mai urcam de multă vreme, de cînd ultima dată a lui Ganola plecase în lume. Cînd treceai acum pe sub poala dealului nu se vedea și nu se auzea nimeni prin jur. Pămîntul ajunsese în paragină; bătrînul Ganola lășase via în părăsire și se spunea că restul pămîntului era folosit acum drept fîneață. Era pămînt bun și nu așteptau decât ca bătrînul Ganola să moară. Dar bătrînii nu mor. Cînd Pino era mic, veneam aici la curățat de porumb... erau atunci și fetele, era Bruno, și zilele se scurgeau vesele. Casa era pe mina celor tineri căci Ganola, era bătrîn de atunci, mergea la vîntoarea și-l auzeam trăgînd dincolo de terenurile cultivate, în pădurile de pe Grohoțiș. Atunci împreună caprele și ne duceam pe pășunile din virf; venea noaptea și nouă încă nu ne pierise cheful și colaboram tipînd și din-

ZIUA (Capela Medicea)

du-ne de-a dura pînă în șosea. Ganola ne înfricoșă încă de pe atunci și ne poruncește la toți din priviri. Dar dacă vinea destul înțeapă să ridici și ne lăsa să punem mina pe păsările pline de singe pe care le avea în tolbă. Ca să le dea femeilor le lua și le arunca jos și trebuia să vezi atunci cîndele, doi inși de abia reușeau să-l țină. Acasă spuneam că mi-ar place să merg la vîntoarea, dar Pino era și mai domnic decât mine și nu reușeam să-l smulg din curtea aceea decât amenințîndu-l că plec și-l las să se întorcă singur. Apoi am ajuns la vîntoarea și ne-a mai fost teamă să umblăm noaptea, mă duceam cu Bruno la dans, la vîntoarea nici nu mă mai gîndeam; pe Bruno însă trebuia să-l vezi cînd intra în vorbă cu străinii căuțînd gîlceavă. Era leit taică-său și în vara cînd umblam împreună la sărbători, am aflat că Ganola, în tinerete, era mai rău decât noi, nimeni nu-l stătea împotriva, trebuiau să poarte cuțit în buzunar. Destul de curînd l-am lăsat pe Bruno să umble singur pentru că-i plăcea să treacă de la sărbătoare la alta mergînd zi și noapte ca să ajungă la timp mîncînd pe unde apuca, ca un hoț. Plecînd cu el la drum, nu știai pînă unde ajungi.

Bruno călărea încă din anul acela. La sărbătoarea din Popolo iapa fusese montată de un armăsar de la circ cînd păștea deshamată în spatele unei barăci și făcuse un mînz roșbălțat care l-a făcut pe Ganola să spună: „Pe ăsta îl facem de călărie”. Bruno s-a antrenat pe iapa bătrînii în poiana de pe creastă și cînd s-a făcut vremea a încălecat mînzul. Să fie vreo cincă ani de atunci. Noi, Pino mai cu seamă, eram cuprinși de neastîmpăr, stăteam toată ziua în șosea să-l vedem cum trece, dar dădeam mas în nas cu Ganola care mergea cu Bruno în poiană și ne spunea că n-are nevoie de iscoade. Erau zile însă cînd Bruno venea ca o vijelie lipit de coamă și Ganola striga la mine să mă uit, să pun mina pe vijelia aia. Pino era atunci un tînc pe care nu-l băga nimeni în seamă. Pe urmă erau zile cînd calul nu voia să știe de nimic și începea să dea din copite și să muște și Bruno n-avea destulă putere ca să-l domolească. Fetele o luau la fugă Ganola se infuria și începea să-l lovească peste gură și calul sărea și plezneea din coadă și nici chiar Pino nu-i mai stătea în preajmă. Tata spunea că ar face mai bine să-l pună la plug și că de nemuncă și animalele se strică.

În casa aceea numai femeile erau la locul lor; parcă ar fi știut cum avea să se sfirească. Pino acum nu vrea să-și aducă aminte, dar în copilărie el și Carmina erau prieteni, și Carmina a murit chiar în toamna aceea, după ce a alergat Bruno. Sfînta Maria mică a găsit-o bolnavă în pat și sora ei n-a venit la sărbătoare pentru că rămăsese să vadă de ea; cînd s-au întors ai ei cîntînd și strîgînd, se spune că de oboselă biata fată s-a întors cu fața la zid și plîngea.

A venit și Pino, se înțelege: era prima sărbătoare în afara satului pe care tata îi lăsa s-o vadă; și toată ziua nu s-a dezlipit de Bruno și de grajdul parohului unde închiseră caii, căci de dansat nu dansa încă. M-am dus după ei către seară. Bruno se afla pe paștele de două zile și se antrena, cu cizme în picioare și cu o basma înnoată la gît, iar Ganola avea grijă de cal. Făcuseră de dimineață o cursă de probă care ieșise rău și acum erau amîndoi în grajd și Ganola avea o privire dușmănoasă; ne-a dat pe toți afară, dar eu m-am oprit mai încolo. Pino se uita și el. Atunci Ganola a destupat o sticlă cu vin bun, a umplut o strachină și i-a vîrto-calului, care tremura, sub bot. Calul a băut-o toată. S-au tras apoi îndărăt și Ganola punînd mîna pe bici l-a croit de trei, patru ori cu mînerul peste greabăn și noadă de-a țîșnit ca un șarpe. Arăta acum ca o felină gata să sară; era limpede că vinul începuse să-și facă efectul. Ganola rînjea, „Puteai la fel de bine și fără”, i-a spus. Și calul s-a cabrat nechezînd. Era înspăimîntător.

Cursa a fost cîștigată de ei. Tîn minte seara aceea pe paștele, lumea se împărțise, răsărise luna și odată cu ea începuse să se lase răcoare, în bărcile din fund se apringeau petromaxurile și orchestra tăcuse. L-am găsit pe Pino lingă un tufiș, singur, plîngea și nu voia să fie văzut. „Hai”, îi spun, „caută-ți prieteni, vorbește cu fetele”. Credeam pe atunci că se gîndea la Carmina. Cînd colo plîngea de ciudă că nu este și el cal. „Să rămînem cu Bruno”, spunea. El apucase de pe acum boala umblatului hai-hui noaptea, și nu ca să danseze sau să se distreze, ci ca să-l apuce singur dimineață și în ziua următoare să se pomenească cine știe unde. În seara aceea am cînat la preot, împreună cu alții; Ganola îl lua peste picior pe stăpînii celorlalți cai și toată lumea îl lauda, și îl laudau pe Bruno care minca aplicat peste farfurie ca și cînd ar fi fost încă în cursă, iar eu mă gîndeam că e de vîrstă lui Pino. Prin fereastră intra muzica și gîlăgia de afară. Noi vorbeam de cursele din anii trecuți și de cele care aveau să vină. A fost o noapte frumoasă. Luna a țîșnit pînă dinspre ziua.

În noaptea aceea Ganola nu-și cunoștea soarta. Carmina a murit pe la începutul lui noiembrie și pe iarnă de durere măică-sa s-a dus după ea. Nu mai minca de multă vreme. „Femei”, spunea Ganola întorcîndu-se de la înmormîntare. Cealaltă fată, Linda, fusese dintotdeauna mai mîndră și-i ținea partea bătrînii a început să se ia la hartă cu cei doi bărbați ori de cîte ori avea prilejul. Făceau o gîlăgie de se auzea din stradă. Pino nu știu, dar eu de atunci m-am dus tot mai rar. În toamna aceea Ganola n-a arat nici jumătate din pămînt. Se ducea la vinat cu Bruno și nu se gîndea decât la cal. Din cînd în cînd lua trenul ca să meargă să-l cumpere cite ceva. Apoi au cumpărat pîntenii.

Se spune că în ziua aceea Bruno nu voia să-i pună deoarec calul era liniștit. Dar Ganola rîdea: „E mai bine să învețe și să se obișnuiască acum”. L-a țîșnit de fru cît a încălecat Bruno, apoi l-a dat drumul. Calul a sărit într-o parte și a țîșnit în sus ca o viperă, apoi au făcut un salt prin aer și Bruno a zburat în bătură. A rămas nemîscat ca un sac. Calul a intrat orbește în gardul din față, altfel Ganola n-ar mai fi pus niciodată mîna pe el.

Murise și Bruno și Linda umbla să omoare calul. Se spune că în acele zile erau momente cînd Ganola se oprea din treburi fie că aprindea focul, fie că vorbea cu preotul sau fîchidea grajdul, ca s-o zobească în bătăi. Se făcuse șasiu, barba-i era ca o miriște, umbra deschelat la pantaloni și din ziua aceea nu s-a mai gîndit nici la barbă nici la pantaloni. Pînă ce Linda a fugit de acasă.

Povesti de demult. De atunci, pe cît îmi sta în puțință, mă țineam departe. Lipsindu-i Bruno, Pino și-a căutat și el alte coline. În anul următor, după cum se spunea, era în vorbă cu o fată din Ponte. Vara la sărbători s-a dus singur și uneori ne întorceam împreună, dar cel mai adesea dispărea, o lua pe șosea și se întorcea a doua zi. Parcă nici nu erau frați. De Ganola uitasem. Tata ce mai aducea uneori vorba de el. Povestea că unul din Odalengo se dușese iarna ca să cumpere malul de pădure pe care-l avea deasupra văii și nici măcar nu izbutise să-l spună ce vrea. Ganola îl țînuse la poartă ca pe un vagabond și-l trimisese la plimbare din două vorbe, fără să lase din mină gîlceava pe care-o ducea în grajd. De cînd plecase Linda aproape că nu se mai mișca de acasă: de teamă să nu-i fure calul, dar, spunea lumea, pentru că știa că trebuie să moară. Știu că în anul acela, ca și în alți ani, Pino l-a ajutat să vîndă și să cumpere cite ceva și uneori îi cosea finul. Pino spunea, de pildă, că în zilele frumoase Ganola dezlega calul, îl încăleca cum putea

și se plimba încoace și încolo pe deal. La amiază, cînd soarele frigea și toată lumea era la masă, se ducea chiar mai departe, din creastă în creastă. Încît la muncă în ceasul acela de friptoare Pino se uita la colină și spunea: „Calul se plimbă”.

Mi s-a întîmplat într-o zi să mă duc la Ganola după un butoi pe care l-i împrumutasem mai de mult. Nu știu de ce nu s-a dus Pino, știu doar că am înjugat vaca și m-am dus eu. Era o seară cețoasă și urcînd coasta îmi aminteam de vremea cînd veneam cu ca-

CESARE PAVESE

„Sărbători”

prele și era Bruno, era Carmina. Ganola se întorcea cu păsări în tolbă, noi cu castane, și Linda, fără să vorbească, ne aducea surcele și puneam țigaia la foc. Exact în ceasul acela, pentru că mai apoi ceafa acoperea drumurile și pădurile și trebuia să fim acasă. M-am oprit în bătură și am căutat în bucatăria întinată. Nu era nimeni, și nici în grajd. N-am strigat deloc, m-am așezat la poartă și priveam ceafa.

Ganola a venit puțin după aceea, trăgînd după el calul. S-a lîvit din ceafă mai întîi gîtul și capul diavolului acela; nu era înșeuat și ridica în sus mina lui Ganola care ținea strîns friul. În patru ani crescuse cît un platan care cad roșii: cînd a intrat în curte am văzut că Ganola se făcuse mai mic, se coarjase, și el îl depășea cu un cap. Am vorbit cu Ganola de parcă ne-am fi văzut cu o zi mai înainte. În grajd unde a dus calul nu era nimic, nici măcar o capră. L-a legat la stănoagă i-a aruncat niște fin și înainte de a ieși l-a bătut cu palma pe gît. Cît timp am dus butoiul la car n-a scos o vorbă. Scupa doar în barbă.

Cînd i-am povestit, Pino mi-a spus că de citeva zile Ganola muncea pămîntul de lîngă fîntînă pentru că anul acela avea de gînd să semene. „De n-ar fi că e bătrîn ar trebui să se însoare din nou”, am spus eu; „ce face singur zi și noapte?”. „De stat are cu cine să stea”, a spus Pino. „Și tu ai cu cine să stai?” l-am întrebă rîzînd. Pino a dat din cap.

Pino muncea acum cu mine și tata era mulțumit. Dar erau zile cînd îl vedeam venînd dinșpre șosea și atunci îl urmăream cu neliniște așteptîndu-l să răbunească. Îl simțeam mocnînd. Pînă ce într-o seară, la masă, Pino ne spune că e sătul să tot sape pămîntul și că are de gînd să se ducă să muncească la carieră: și asta e o muncă și în viață e bine să mă schimb. Tata se uita la el. Eu stau liniștit pentru că știam că atunci cînd Pino își pune în cap un lucru nu l-l mai scoate nimeni. Dar Pino vorbea de carieră ca să spună ceva: de bună voie nu se închide nimeni sub pămînt pentru că-i place. Ce voia el era să

umbla să vadă cite ceva. „O să te duci la iarnă” i-a răspuns tata, „și o să vezi ce înseamnă”.

Pino a plecat de la carieră în primăvară: se săturase. S-a întors slab ca un țîr, cu un vagabond din Pozzengo, unul șchiop cu o haină de piele ruptă pe care-l cunoscușe acolo și au dormit citeva nopți în șură. Vorbeau puțin și băteau drumurile împreună. Nu-mi plăcea de el, dar tata l-a luat peste picior și tipul a plecat. Pino n-a zis nimic.

De fata din Ponte nu mai vorbea nimeni; eu cred că nici n-a existat. Lumea-l înfilnea pe Pino pe drumul gării unde avea cunoscuți de la carieră și duminica se infundau în circiuli. Se uitau apoi la trenul care venea, legau cunoștință cu feroviarii și aflau tot ce se întîmplase pînă la Genova. Nici pomeneală să se ia la hartă pentru vreun dans sau pentru fetele din partea locului ori să guste vin nou în vreo curte. Erau de altă rasă. De cei ca noi își rîdeau.

A venit astfel vara și odată cu sărbătorile pe Pino nu-l mai puteai ține în fru. De astă dată se înhăitase cu unul slăbănog care bătea bilciurile și făcea pariuri. Bani însă Pino n-avea cine știe ce, atît cît să-și cumpere țigări și să-și plătească intrarea. Asta era și mai șmecher decât cel din Pozzengo; dacă n-ai fi știut ce învîrte ai fi crezut tot ce spune, căci era meșter, la vorbe, fusese în lume, dar găsia vorba care trebuie și la țară. Era scund, cu picioarele strimbe și părul parfumat. Îl chema Roia.

Vorbea despre orice și zicea că Pino nu știa ce noroc are că s-a născut agricultor. Zicea că mai bine ca noi nu stă nimeni. „Tu lucrezi însă pămîntul în piață”, a spus Pino. „Cu Roia lumea. „De ce nu?” răspundea. „E nevoie și de una și de alta”. Era istet, dar mie nu-mi plăcea.

Sînt sigur că Pino i-a vorbit de Ganola încă de la început pentru că în ziua aceea Roia se uita la colina cu lăstăriș și m-a întrebat cine stă acolo, sus. „Stă un om și e un animal”, i-am spus și el a început să ridice încet ca unul care știe tot.

L-am văzut de citeva ori la sărbătoarea din Odalengo și de față cu mine Pino l-a invitat să vină la noi de Sfîntă Mărie. L-am luat pe Pino de o parte și l-am întrebă dacă a înbunit de vrea să ni-l aducă în casă pe ăla. „Dar ce are?” a întrebă el cu un fel de ris. „Ai încercat să-i spui lui Pa?” am făcut eu. „Spune-i lui Pa, și ai să vezi”. Pino m-a privit chiorșit și n-a venit acasă o noapte.

De abia terminasem de bătut grîul că ne-am pomenit cu o furtună cum rar am văzut: ne-a distrus jumătate din vie și a smuls niște pomii de parcar fi fost surcele. Pino ieșea la poartă și spune: „Mă duc pînă la gară”. „Cum?” face tata încrîncenat, „și via?” „Via a fost și s-a dus”, spune Pino, „sînt sătul să muncesc degeaba”. Eu am spus că e noapte și că e mai bine să lăsam pe a doua zi; tata a intrat în casă să-și sucească panofii, dar am priceput că lui Pino i se făcuse iar de carieră. Numai că acum nu mai vorbea de carieră.

A sosit august și zăpușeala de peste zi și nopțile cu lună tăiau orice chef de muncă. În acest an primăria făgăduise că face focurile, și pînă și bătrînii se purtau de parcă erau copii. Se spunea că focurile aduc vreme frumoasă. Nu știu, dar dacă ar fi adevărat le-ar avea gata pregătite ori de cite ori tună.

„Sînteți mulțumiți, eh?” spun eu acasă „mai e alt sat să facă focuri anul ăsta?” „Nu ne lipsește decât cursa lui Ganola”, mormăie tata. „Zmintiți”. Pino nu scoate o vorbă; a terminat de mîncat și a coborît în vale.

A venit și seara cu pricina și am petrecut-o în piață uitîndu-mă la petrecere. Nu se mai pomenise atîta lume. Coboriseră de pe dealurile dimprejur, de la Grohoțiș, de dincolo de păduri; nu lipseau nici cîinii. Barăci de tot felul împinzeau locul. L-am văzut și pe Roia, ținea o tarabă cu jocuri de noroc. L-am lăsat cu șmecheriile lui și m-am dus unde se dansa.

Cînd s-a înnoptat au aprins focurile. La o pală de foc mai puternică am văzut fețele a trei sau patru din cunoscuții de la gară privînd în sus, de Pino nici urmă. „Unde să fie?” mă gîndesc, dar pe urmă mă întorc să privesc și să aud împușcăturile.

A durat vreo jumătate de oră după care a reînecat dansul. M-am întors acasă asurzit, fluierînd ca un mierloi și de dormit nu

NOAPTEA (Capela Medicea)

se putea dormi pentru că pe drum treceau într-una bețivi, care, oameni cîntînd, Pino ca de obicei, încă nu venise.

M-am așezat pe scară să fumez, uitîndu-mă la stelele de pe cer care păreau o arie de grîu. Îmi opresc privirea asupra colinei lui Ganola și văd lumina la fereastră. „Ia te uită, petrece și el”, mă gîndesc rîzînd. Dar lumina a început să pilpîie; era roșie. Am înțeles atunci că ardea și am sărit în picioare.

Ea aproape ziua și trecătorii pe drum se potoliseră. M-am dus fugînd pînă la cotitură, fără să mă gîndesc că sint singur, crezînd că și alții văzuseră lumina și așteptau fuga într-acolo. Dar pe măsură ce urcam coasta mă apuca frica. La lăstăriș mi opresc și-mi aprind chiorșocul. Aud atunci vocea lui Pino care mă strigă pe nume. M-apucă de braț și-mi spune: „Nu te duce, nu te duce”.

Vorbea tremurînd ca un copil. „Ce e?” „Roia l-a omorît pe Ganola și calul a fugit”. Mi-a spus că se duseseră să cumpere calul. Cu o zi mai înainte, se înțelege. Roia se dusese cu el să vadă calul și să-l cumpere. Aveau să trăiască împreună și să colinde satele. Ganola îl dusese în grajd dar încă pătrînat cum era, zicea că înainte de a-l vinde îl omoară. Întorcîndu-se acasă Roia spusese că așa sînt bătrînii, dar că în noaptea asta veniseră iar pentru că Roia spunea că trebuie să înșiși. Și că înainte de a-l trezi pe bătrîn intraseră în grajd. Dar că în timp ce calul sforăia, venise Ganola, în cămasă. Roia îi spusese nu știu ce rîzînd după care se repezise la el și îl omorise.

Îl înjunghiasă. Apoi dezlegase calul și striga la Pino să-l ajute; și el spunea doar atît: „voiam să-l cumpărăm, de ce l-ai omorît?” și o lua la fugă, și atunci calul începu să sară, să necheze, să rupă stănoagele, și nu-l mai văzuseră.

L-am întrebă pe Pino dacă crezuse, într-adevăr, că Roia vrea să cumpere calul. I-am spus că Roia se slujise de el ca să intre în casă, nu pentru altceva, și calul avea să-l vîndă, nu să colinde satele. „Și Roia unde e acum?”

Am dat fuga la casă. Focul cuprinsese grajdul și nu se mai putea intra. „Roia a pus focul”.

„Să plecăm de aici”, spunea Pino, „să plecăm”.

De data asta avea dreptate. Nu trebuia să fim primii acolo. Și pe urmă, tremura ca varga. Era plin de zgîrieturi. L-am luat și, trecînd prin pădure, ne-am dus să ne închinăm în casă.

Focul l-au stins alții. Se vede că Roia își cunoștea meseria, pentru că din Ganola n-au găsit cine știe ce. Din cal încă și mai puțin și-și explicau incendiul spunînd că îl omorise pe Ganola cu o copită și apoi răsturnase felinarul. L-au căutat citva timp peste dealuri, dar eu sint sigur că Roia l-a prins și l-a luat cu el. Lumea în schimb, și împreună cu el Pino, spun că umblă prin păduri și în anumite zile îl aud cum trece pe creste.

(Din volumul „Feria d'agosto”)

În românește de
Constantin IONCICA

Luceafărul

Revistă editată de
UNTUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănuțescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantin Toiu

L

REDACTIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEII”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginator: Nicolae Ion